

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ
ВІДНОСИН**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**ДО ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
здобувачами вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Економіка місцевого розвитку
другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 051 Економіка
галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
(2023 рік набору)**

Полтава – 2023

Методичні рекомендації до виконання кваліфікаційної роботи здобувачами вищої освіти за освітньо-професійною програмою Економіка місцевого розвитку другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 051 Економіка галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки (2023 рік набору).
Полтава: ПДАУ, 2023. 81 с.

Укладачі:

д.е.н., професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Петро Макаренко;

д.е.н., професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Вікторія Медвідь;

д.е.н., професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Людмила Березіна;

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Ольга Дивнич.

Методичні рекомендації до виконання кваліфікаційної роботи здобувачами вищої освіти за освітньо-професійною програмою Економіка місцевого розвитку другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 051 Економіка галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки розглянуто та схвалено на засіданні кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, протокол № 3 від 04 вересня 2023 р.

© ПДАУ, 2023
Кафедра економіки та міжнародних
економічних відносин

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ВИМОГИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	7
1.1. Загальні положення.....	7
1.2. Вимоги до структури та змісту кваліфікаційної роботи.....	10
1.3. Рекомендації щодо застосування прикладних комп'ютерних програм.....	17
1.4. Порядок перевірки кваліфікаційних робіт на плагіат	23
РОЗДІЛ 2. РЕКОМЕНДОВАНА ТЕМАТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	27
РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДОВАНІ ПЛАНИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	30
РОЗДІЛ 4. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	31
РОЗДІЛ 5. РЕЦЕНЗУВАННЯ І ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	44
5.1. Підготовка кваліфікаційної роботи до захисту та його організація.....	44
5.2. Загальні критерії оцінювання кваліфікаційної роботи.....	46
ДОДАТКИ.....	48
Додаток А. Зразок титульних сторінок кваліфікаційної роботи.....	49
Додаток Б. Зразок завдання на кваліфікаційну роботу.....	51
Додаток В. Зразок замовлення на виконання теми кваліфікаційної роботи.....	53
Додаток Д. Зразок відгуку підприємства на кваліфікаційну роботу.....	54
Додаток Е. Зразок рецензії на кваліфікаційну роботу здобувача вищої освіти.....	55
Додаток Ж. Зразок подання голові Екзаменаційної комісії щодо захисту кваліфікаційної роботи.....	57
Додаток З. Зразок заяви про затвердження теми кваліфікаційної роботи.....	59
Додаток К. Зразок характеристики здобувача вищої освіти.....	60
Додаток Л. Зразок титульної сторінки реферату кваліфікаційної роботи	61
Додаток М. Зразок титульної сторінки наочних матеріалів до кваліфікаційної роботи.....	62
Додаток Н. Зразок реферату кваліфікаційної роботи.....	63
Додаток П. Заява на перевірку кваліфікаційної роботи на плагіат.....	67
Додаток Р. Протокол контролю оригінальності кваліфікаційної роботи.....	68

ВСТУП

Методичні рекомендації розроблені для здобувачів вищої освіти та викладачів, які здійснюють керівництво виконанням кваліфікаційної роботи на здобуття ступеня вищої освіти магістр зі спеціальності 051 Економіка, у відповідності до вимог освітньо-професійної програми «Економіка місцевого розвитку» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 051 Економіка галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки. Методичні рекомендації містять основні вимоги до змісту та оформлення кваліфікаційної роботи, організації її виконання, порядку захисту та оцінювання.

Кваліфікаційна робота, що виконується здобувачем вищої освіти, є складовою атестації здобувачів вищої освіти, підсумковою дослідницькою роботою, яка дає змогу виявити рівень засвоєння ним теоретичних знань та практичної підготовки, здатність до самостійної роботи за обраною спеціальністю.

Виконання кваліфікаційної роботи поглиблює знання з фундаментальних та фахових дисциплін, дозволяє освоїти методики планування технологічних процесів, оволодіти навичками співставлення результатів своїх досліджень із літературними даними, аналізу, узагальнення і літературного оформлення одержаних результатів з теми дослідження, набутти вміння вести науковий пошук, користуватися передовими комп'ютерними технологіями.

Виконання кваліфікаційної роботи дозволяє отримати навички самостійного вирішення важливих науково-практичних завдань. Ця форма атестації здобувачів вищої освіти є чинником активізації самостійної роботи здобувачів вищої освіти, в яку все більше впроваджуються елементи наукового дослідження. Вона дозволяє краще підготувати молодого фахівця до самостійної роботи в умовах науково-технічного прогресу, повніше озброїти його новітніми науковими даними та досягненнями передового досвіду за невизначених умов та вимог.

У процесі виконання кваліфікаційної роботи здобувачі вищої освіти зобов'язані максимально віддзеркалити набуті теоретичні знання, вміння поєднати їх з практикою діяльності, враховувати специфічні особливості місцевого економічного розвитку, особливості розподілу та використання фінансових і матеріальних ресурсів, управління людськими ресурсами для вирішення певної соціально-економічної проблеми, управління та організації місцевого бізнесу; аналізувати наукові, спеціальні та літературні джерела; узагальнювати інформацію та застосовувати сучасні методики наукових досліджень у вирішенні визначеної соціально-економічної проблеми; обґрунтовано використовувати вітчизняний та зарубіжний досвід, статистичний та графічний матеріал з обраної теми; вміти самостійно оптимізувати рішення з проблем місцевого економічного розвитку в сучасних умовах, у тому числі із застосуванням комп'ютерної техніки.

Підготовка та захист кваліфікаційної роботи органічно інтегровані у зміст навчання магістра з економіки місцевого розвитку. Забезпечуючи поглиблення та розширення теоретичних знань, практичних умінь, вона сприяє

удосконаленню навичок самостійної роботи здобувачів вищої освіти, їх творчої діяльності і наукових досліджень.

Пропоновані методичні рекомендації висвітлюють зміст і методику виконання кваліфікаційної роботи здобувачами вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Економіка місцевого розвитку» спеціальності 051 Економіка галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки ступеня вищої освіти магістр містять завдання щодо їх виконання, визначають порядок опрацювання вихідної інформації, матеріалів досліджуваних об'єктів, інформації науково-дослідних установ, літературних джерел, власних спостережень.

Основними нормативними документами для підготовки магістрів зі спеціальності 051 Економіка є такі загальноосвітні інструктивні документи, а також стандарти та положення ПДАУ:

– Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 №1556-VII. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>;

– Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>;

– Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.06.2016 № 600 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 21.12.2017 № 1648) «Про затвердження та введення в дію Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти». URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/rekomendatsii-1648.pdf>;

– Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2015 № 1151 «Про особливості запровадження переліку галузей знань, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1460-15>;

– Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>;

– Стандарт вищої освіти за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» для другого (магістерського) рівня вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/03/051-ekonomika-M.pdf>;

– Освітньо-професійна програма «Економіка місцевого розвитку» другого (магістерського) рівня вищої освіти ступеня вищої освіти Магістр за спеціальністю 051 Економіка галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки. URL: <chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/11931/oppekonomikamiscevogorozvytku2023kviten.pdf> ;

– Програма атестації здобувачів вищої освіти. Освітньо-професійна програма «Економіка місцевого розвитку» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 051 Економіка галузь знань 05 Соціальні та поведінкові

науки. URL: chrome-extension://efaidnbnmnibpcjpcglclefindmkaj/https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/11931/programaatestaciyimagemr2023lnnasayt.pdf;

– Положення про організацію освітнього процесу в Полтавському державному аграрному університеті. URL: https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/5555/10012021polozhennyaproosvitniyprocespravlene.pdf;

– Положення про систему внутрішнього забезпечення якості вищої освіти в Полтавському державному аграрному університеті. URL: https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/5555/polozhennyaprosvzyaopdau100122.pdf;

– Положення про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти в Полтавському державному аграрному університеті. URL: https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/5555/polozhennyaproocinyuvannyar ezultativnavchanniyazdobuvachivvyshchoiosvityvpdau.pdf;

– Положення про атестацію здобувачів вищої освіти та екзаменаційну комісію у Полтавському державному аграрному університеті. URL: https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/5555/polozhennyaproatestaciyuzdobuvachivvyshchoiosvityupdau.pdf.

– Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в Полтавському державному аграрному університеті. URL: https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/4518/polozhennyaprozapobigannyagotovonasayt.pdf.

– Порядок про перевірку текстових документів (наукових, навчально-методичних, дисертаційних, магістерських, бакалаврських та інших робіт) на наявність запозичень з інших документів. URL: https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/4518/poryadokproperevirugotovonasayt.pdf.

РОЗДІЛ 1 ВИМОГИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1.1. Загальні положення

Кваліфікаційна робота є підсумковою роботою, яка дає змогу виявити рівень засвоєння здобувачами вищої освіти, що пройшли підготовку за освітньо-професійною програмою «Економіка місцевого розвитку» другого рівня вищої освіти за спеціальністю 051 Економіка галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, теоретичних знань та практичної підготовки, здатність до самостійної роботи за спеціальністю на первинних посадах відповідно до узагальненого об'єкта діяльності.

Мета кваліфікаційної роботи – розв'язання складних економічних задач і проблем, приймати відповідні та управлінські рішення у сфері економіки місцевого розвитку, що передбачає проведення досліджень та здійснення інновацій за невизначених умов та вимог.

Кваліфікаційна робота як метод оцінювання рівня якості підготовки має продемонструвати, що магістр володіє системою спеціальних знань, які здобуті у процесі навчання та практичної підготовки на рівні новітніх досягнень науки у предметній області діяльності, що є запорукою його наукового мислення та творчої професійної, науково-дослідницької та педагогічної діяльності, та вміє:

- розв'язувати складні економічні задачі та проблеми, приймати відповідні аналітичні та управлінські рішення у сфері економіки місцевого розвитку, що передбачає проведення досліджень та здійснення інновацій за невизначених умов і вимог;

- працювати з інформаційними джерелами (законодавчими і нормативними документами, науковою спеціальною літературою, у тому числі виданою іноземними мовами, матеріалами Інтернету та Інтранету, даними звітності);

- викладати матеріал логічно та аргументовано;

- використовувати новітні дидактичні технології і методи;

- опанувати сучасні наукові методи для проведення теоретичних і емпіричних досліджень;

- використовувати набуті навички для розроблення пропозицій і обґрунтування рекомендацій з предмета дослідження;

- генерувати та обґрунтовувати гіпотези, ідеї, пропозиції у предметній сфері наукових досліджень;

- робити висновки щодо результатів проведених досліджень.

Виклад змісту кожного питання кваліфікаційної роботи має бути цілісним, логічним, доказовим і пояснювальним та науково аргументованим. Кваліфікаційна робота повинна відповідати таким вимогам і містити:

- системний аналіз проблеми відповідно до предмета наукового дослідження;

– реальні обґрунтовані пропозиції щодо розв'язання спеціалізованих завдань та проблем у сфері економіки місцевого розвитку, актуальні для впровадження у практику;

– елементи наукової новизни з предмета дослідження;

– бути належно оформленою і мати всі необхідні супровідні документи.

Тема кваліфікаційної роботи має відображати проблематику у сфері економіки місцевого розвитку і конструюватися на основі нормативного змісту підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованого у результатах навчання, що формують складові професійної компетентності магістра.

Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах реальних суб'єктів господарювання. Це можуть бути органи місцевого самоврядування (селищні, сільські, міські, районні ради), обласні (районні, міські військові адміністрації), Агенцій регіонального розвитку, Регіональні (місцеві) Асоціації підприємств-Бізнес асоціацій, інших підприємств, організацій, установ. Діяльність вибраних об'єктів дослідження повинна створювати можливість інформаційного забезпечення дослідження обраної проблеми.

В процесі підготовки і оформлення кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти повинен навчитися працювати з первинною інформацією і літературою, проводити стратегічний аналіз діяльності вибраного об'єкту дослідження, виявляти резерви підвищення ефективності діяльності, визначати перспективи розвитку, економічно обґрунтовувати управлінські рішення, планові та прогностичні показники його функціонування.

Кваліфікаційна робота виконується на основі поглибленого вивчення чинного законодавства України, спеціальної вітчизняної та зарубіжної літератури, передового досвіду з проблеми, яка вивчається, а також результатів проведених здобувачем вищої освіти власних досліджень реального об'єкта.

Підготовка кваліфікаційної роботи передбачає такі основні етапи виконання:

1. Вибір напряму та теми дослідження, подання відповідної заяви і затвердження теми.

2. Визначення об'єкта, предмету, мети та задач дослідження, затвердження індивідуального завдання на кваліфікаційну роботу.

3. Опрацювання джерел первинної та наукової інформації, формування загальної Концепції дослідження, методичних підходів та інструментарію, складання робочого плану кваліфікаційної роботи.

4. Формування теоретико-методологічних основ проблеми, яка досліджується, узагальнення існуючих концепцій, вивчення еволюції підходів до вирішення проблеми, систематизація сучасних поглядів вітчизняних і закордонних науковців.

5. Збирання фактичного матеріалу, економічна діагностика об'єкта дослідження, поглиблений аналіз та оцінювання показників, що характеризують предмет дослідження.

6. Обґрунтування напрямів вирішення проблеми, яка досліджується, пошук засобів подолання перешкод їх реалізації, економічне обґрунтування доцільності впровадження.

7. Викладення результатів дослідження в текстовій формі, підготовка вступу, висновків, додатків, упорядкування списку використаних джерел.

8. Оформлення тексту роботи.

9. Зовнішнє рецензування кваліфікаційної роботи.

10. Попередній захист на кафедрі та нормоконтроль.

11. Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій.

До виконання кваліфікаційної роботи допускаються здобувачі вищої освіти, які успішно склали заліково-екзаменаційну сесію, завершили виробничу і переддипломну практику та захистили звіти з них.

Кожному здобувачу вищої освіти кафедра призначає наукового керівника, який надає йому науково-методичну допомогу у самостійній роботі над кваліфікаційною роботою. Науковий керівник індивідуально консулює здобувача вищої освіти, допомагає йому скласти план кваліфікаційної роботи, індивідуальне завдання до переддипломної практики, а також контролює дотримання графіку виконання, рецензує частини роботи і завершений рукопис, готує здобувача вищої освіти до захисту.

Науковими керівниками призначаються провідні викладачі і науковці кафедри, а також спеціалісти установ і підприємств, що працюють за профілем кваліфікаційної роботи та мають відповідний науковий ступінь.

За структурою кваліфікаційна робота містить вступ, основну частину (3 розділи, кожний з яких може мати підрозділи), висновки, список використаних джерел, додатки.

Кваліфікаційна робота виконується обсягом 3,0-3,5 авторських аркушів (54-60 сторінок), кількість використаних джерел – 60-70. До обсягу кваліфікаційної роботи не включають список використаних джерел та додатки. Допускається відхилення в межах $\pm 10\%$.

При написанні кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти повинен дотримуватись академічної доброчесності, а саме:

– здійснювати посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

– дотримуватись норм законодавства про авторське право і суміжні права;

– надавати достовірну інформацію про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність.

Порядок перевірки кваліфікаційних робіт на наявність запозичень з інших джерел регламентується Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в Полтавському державному аграрному університеті та Порядком про перевірку текстових документів (наукових, навчально-методичних, дисертаційних, магістерських, бакалаврських та інших робіт) на наявність запозичень з інших документів.

Здобувачі вищої освіти також пишуть реферат кваліфікаційної роботи,

який містить загальну характеристику кваліфікаційної роботи (інформацію щодо структури, кількості додатків, ілюстрацій, таблиць, використаних джерел; обсяг кваліфікаційної роботи у сторінках) та стислий виклад основного змісту (за розділами), висновки, список публікацій здобувача та анотації (українською, російською та однією з іноземних мов (переважно – англійською)). Обсяг реферату – до 4-х сторінок. Реферат подається з кваліфікаційною роботою до захисту.

Складовою реферату є анотація, обсяг якої складає до 800 знаків, зазначається прізвище та ініціали здобувача вищої освіти, назва кваліфікаційної роботи, основний зміст та результати дослідження. Ключові слова (слова специфічної термінології за темою, які найчастіше зустрічаються у кваліфікаційній роботі) наводяться у називному відмінку. Кількість ключових слів – 5-7. Анотація подається українською, російською та однією з іноземних мов (переважно – англійською) і розміщується разом з ключовими словами.

Захист кваліфікаційної роботи відбувається прилюдно на відкритому засіданні Екзаменаційної комісії.

1.2. Вимоги до структури та змісту кваліфікаційної роботи

Вибір теми кваліфікаційної роботи. Тема кваліфікаційної роботи має відображати основну ідею, завдання, положення, які необхідно дослідити. Обираючи певну тему, здобувачам вищої освіти слід враховувати практичне значення питання, що вивчається, його актуальність.

Здобувачеві вищої освіти надається право самостійно обрати тему кваліфікаційної роботи згідно з тематикою, що запропонована в даних методичних рекомендаціях. Крім того, кваліфікаційні роботи можуть виконуватися за тематикою, яку замовляють органи місцевого самоврядування, державні установи та організації підприємства та підприємницькі структури та інш., що уклали із академією контракти на навчання здобувачів вищої освіти або договори про співпрацю та співробітництво. Здобувач вищої освіти, за погодженням із керівником, може запропонувати свою тему дослідження за умови відповідного обґрунтування доцільності її розробки (відповідно до попередньої власної науково-дослідницької роботи, місця роботи, можливостей отримання необхідної інформації на об'єкті дослідження).

Здобувач обов'язково пише заяву про затвердження теми роботи (*додаток 3*). Закріплення теми кваліфікаційної роботи, призначення наукового керівника та консультантів (у разі потреби) затверджується наказом ректора Університету.

Бажаним є виконання теми на замовлення керівництва об'єкта дослідження, яке оформлюється відповідним листом (*додаток В*) (за наявності).

Структура кваліфікаційної роботи.

Кваліфікаційна робота складається із:

титульних сторінок (перша титульна та пояснювальна записка);

завдання на кваліфікаційну роботу;
переліку умовних позначень (за необхідності);
змісту;
вступу;
основної частини (3 розділи по 2 підпункти);
висновків;
списку використаних джерел;
додатків.

Титульні сторінки є першими сторінками кваліфікаційної роботи і оформлюється відповідно до стандартної форми та вимог вищого навчального закладу (додаток А).

Завдання на кваліфікаційну роботу містить зміст роботи (назви розділів), календарний план виконання роботи. Завдання затверджується керівником кваліфікаційної роботи, та завідувачем кафедри, на якій виконується робота.

У кваліфікаційній роботі подається **перелік умовних скорочень**, якщо в ній вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо.

Зміст кваліфікаційної роботи визначається її темою і відображається в плані, що затверджується науковим керівником, розміщується безпосередньо після переліку умовних скорочень, починаючи з нової сторінки. Зміст включає; вступ; послідовно наведені назви усіх розділів і підрозділів; висновки; список використаних джерел; додатки із зазначенням номеру їх першої сторінки.

Зміст містить найменування усіх розділів (згідно плану) із зазначенням номеру їх першої сторінки.

Вступ кваліфікаційної роботи повинен бути чітко і логічно структурований. У вступі кваліфікаційної роботи зазначаються: актуальність теми (обґрунтування вибору теми дослідження); зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; мета і завдання; формулюється об'єкт і предмет дослідження; методи наукових досліджень; інформаційна база; елементи наукової новизни; практична значущість; апробація результатів дослідження; структура та обсяг кваліфікаційної роботи.

Обсяг вступу, як правило, не повинен перевищувати 3-4 сторінки.

Актуальність теми. Шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими розв'язаннями проблеми (наукової задачі) обґрунтовують актуальність і доцільність роботи для розвитку відповідного об'єкту дослідження.

Висвітлення актуальності не повинно бути багатослівним. Досить кількома реченнями висловити головне – сутність проблеми або наукового завдання.

Актуальність, як правило, може бути обґрунтована таким чином:

«У даній кваліфікаційній роботі зроблено спробу.....(об'єкт дослідження).....взагалі то цим і визначається актуальність обраної теми».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Вказується, в рамках якої науково-дослідної роботи НІСД (як правило, це тема закріплена за

випусковою кафедрою) виконується наукове дослідження із зазначенням номеру державної реєстрації науково-дослідної теми.

Мета і завдання дослідження. Формулюють мету роботи і завдання, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети. Не слід формулювати мету як «Дослідження...», «Вивчення...», тому що ці слова вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету. Тому доцільно сформулювати так: «*Метою кваліфікаційної роботи є визначення механізму*»

Об'єкт дослідження це процес або явище, що створює проблемну ситуацію й обране для вивчення.

Предмет дослідження міститься в межах об'єкта. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. Саме на нього спрямована основна увага магістранта, оскільки предмет дослідження визначає тему кваліфікаційної роботи, яка визначається на титульному аркуші як її назва.

Методи дослідження. Подають перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої в роботі мети. Перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи тим методом. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів. Вибір методів дослідження повинен забезпечити достовірність отриманих результатів та висновків.

Інформаційна база. Наводяться дані про інформаційні джерела які були використані в роботі (соціально-економічні паспорти, звіти, підручники, публікації тощо).

Наукова новизна одержаних результатів. Подають коротку анотацію нових наукових положень (рішень), запропонованих магістрантом особисто.

Кожне наукове положення чітко формулюють, виокремлюючи його основну сутність і зосереджуючи особливу увагу на рівні досягнутої при цьому новизни. Сформульоване наукове положення повинно читатися і сприйматися легко й однозначно (без нагромодження дрібних і таких, що затемнюють його сутність, деталей та уточнень). Тому доцільно розділити наукові розробки магістранта на наступні категорії:

уточнено:

удосконалено:

набули подальшого розвитку:

Практичне значення одержаних результатів. У кваліфікаційній роботі, треба подати відомості про наукове використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання. Необхідно дати короткі відомості щодо впровадження результатів досліджень із зазначенням назв підприємств (організацій), в яких здійснена реалізація досліджень.

Апробація результатів дослідження має містити перелік опублікованих статей, тез доповідей, підготовлених за матеріалами роботи, виступи на науково-практичних конференціях (обов'язково в цьому пункті робимо

посилання на додаток А «Публікації за темою дослідження», який в усіх роботах є обов'язковим і містить ксерокопії опублікованих наукових праць»).

Вказують, у скількох монографіях, статтях у наукових журналах, збірниках наукових праць, матеріалах і тезах конференцій, авторських свідоцтвах опубліковані результати кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота яка не пройшла апробацію на конференції, і відсутня хоча б одна публікація з обраної тематики до захисту не допускається. В додатках обов'язково наводиться копія опублікованої наукової роботи (наукових робіт) згідно тематики дослідження.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Наводиться склад кваліфікаційної роботи (кількість розділів), загальний обсяг друкованого тексту, кількість таблиць, рисунків, додатків та кількості використаних літературних джерел.

У першому теоретико-методологічному розділі кваліфікаційної роботи розглядаються теоретичні та методологічні аспекти досліджуваної проблеми, аналітичний огляд літературних джерел з предмета наукового дослідження, критично аналізуються різні погляди, здійснюється їх наукова класифікація, основні фактори впливу на стан і розвиток досліджуваного об'єкта. Теоретичні положення обов'язково повинні бути підкріплені статистичними даними з офіційних статистичних щорічних довідників України, цитатами з опрацьованих наукових робіт з посиланнями на номер в списку використаних літературних джерел. У цьому розділі доцільно висвітлити методiku дослідження стосовно теми роботи, систему показників, які характеризують стан проблеми. Також автор має висловити і власне бачення досліджуваної проблеми.

У другому дослідницько-аналітичному розділі здобувач вищої освіти, використовуючи фактичний матеріал і зібрану інформацію, аналізує та розкриває зміст питань на прикладі конкретних об'єктів. Дослідження проблеми має здійснюватися на основі накопиченого і систематизованого матеріалу, групування та обробки даних, що дозволяє проводити кваліфікований аналіз, обґрунтовувати пропозиції у наступному розділі.

Аналіз обов'язково повинен кореспондуватися з методологічним матеріалом, розкритим у попередньому розділі.

Усі аналітичні розрахунки, таблиці, графіки, діаграми мають супроводжуватися тлумаченням та висновками, які дозволяють визначити сутність управлінських процесів, що спостерігаються в підприємстві (організації), їх особливості, тенденції, створити базу для виявлення невикористаних резервів. Аналіз проблеми повинен здійснюватись з урахуванням чинників позитивної та негативної дій.

Якщо можливо, текст слід ілюструвати реальними документами (що наводяться в додатках), які обов'язково супроводжувати стислим коментарем.

Джерелом інформації є планові і фактичні показники діяльності, соціально-економічні паспорти, статистична та бухгалтерська звітність, накази, розпорядження, результати спостережень, опитувань і обстежень та інших

методів збирання первинної інформації, які використовує здобувач вищої освіти під час переддипломної практики.

Особливе значення має правильне узагальнення накопиченого фактичного матеріалу, групування та обробка даних, на основі яких провадиться кваліфікований аналіз, обґрунтовуються пропозиції.

На початку розділу необхідно охарактеризувати природно-економічні умови об'єкту дослідження, зокрема: ознайомити зі специфікою розташування – об'єкта, організаційною структурою, рівнем ресурсного забезпечення, адміністративно-територіальним устроєм, кліматичними умовами, земельними та природними ресурсами, зовнішнім середовищем функціонування та інш.

У другому розділі також доцільно навести показники соціального стану – об'єкта дослідження (чисельність населення, демографічна ситуація, зайнятість та безробіття, доходи населення та заробітна плата, соціальна інфраструктура та інш.), зокрема охарактеризувати: чисельність населення та демографічну ситуацію (динаміка чисельності мешканців за роками, природний та міграційний рух населення, розподіл населення за віком, розподіл населення за віком у населених пунктах, рівні освіти серед населення у віці понад 18 років та інш.); зайнятість населення та безробіття (загальні тенденції зміни зайнятості, зайнятість за видами діяльності, рівень зареєстрованого безробіття та навантаження на одну вакансію); доходи населення і заробітну плату (середня заробітна плата, середня заробітна плата за видами діяльності); соціальну інфраструктуру (мережа освітніх закладів (дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади, перелік та опис дошкільних та шкільних закладів, завантаженість закладів освіти, випускники навчальних закладів: вищих, професійно-технічних); мережа медичних (стан (показники) роботи закладів охорони здоров'я (описово), забезпеченість лікарями, перспективи, потреби, місткість лікарень); мережа культурних закладів (місткість споруд культурно-спортивного призначення, мережа закладів культури).

У рамках тематики, ознайомити зі станом фінансової спроможності місцевих бюджетів – об'єкта дослідження (доходи бюджету, доходи бюджету на одного мешканця, структура видатків бюджету громади (прогнози), найбільші платники податків у громаді, перелік та вартість реалізованих в межах території проектів за кошти державної субвенції на соціально-економічний розвиток регіонів чи Державного фонду регіонального розвитку або інших фінансових надходжень).

Третій проектно-рекомендаційний розділ полягає в розробці конкретних рекомендацій, пропозицій, моделей оптимізації параметрів розвитку та діяльності об'єкту дослідження (стратегія, бізнес-план, проєкт місцевого розвитку, реінжиніринг бізнес-процесу, реструктуризація) на базі основних теоретичних положень, методичного інструментарію, що викладені у першому розділі, а також висновків проведеного у другому розділі дослідження.

У цій частині наводяться обґрунтування заходів щодо поліпшення діяльності об'єкта. Система заходів логічно впливає з теоретичної та аналітичної частин і спрямована на подолання суперечностей між реальним і

бажаним станами об'єкта з урахуванням індивідуальних завдань, тобто конкретні заходи (пропозиції, рекомендації тощо) здобувача вищої освіти-випускника повинні спрямовуватися на забезпечення показників економічного зростання.

Детальні пропозиції щодо вдосконалення діяльності об'єкту дослідження мають відповідати напряму дослідження: кожна з розгорнутим обґрунтуванням, у зв'язку і як наслідок висновків з аналізу, який проведено у другому розділі, відштовхуючись від виявлених відхилень, проблем та недоліків. Запропоновані удосконалення та інновації мають містити розрахунково-кількісне обґрунтування.

Пропозиції здобувача вищої освіти щодо науково-практичного вирішення досліджуваної теми повинні відповідати критеріям оптимальності, цільової ефективності та практичної втіленості.

У **висновках** здобувачі вищої освіти мають підвести короткі підсумки дослідження. Для цього слід в декількох словах нагадати про актуальність обраної теми, розкрити в загальних рисах загальнотеоретичні проблеми, навести основні напрямки дослідження, його основні результати, зазначити конкретні шляхи усунення виявлених недоліків, вирішення проблем із зазначенням очікуваного економічного ефекту від таких пропозицій. В розділі висновки повинно бути чітко розмежовані та структуровані висновки до яких дійшов здобувач вищої освіти під час аналізу об'єкту дослідження та пропозиції що до удосконалення досліджуваного напряму діяльності організацій.

Обсяг висновків не повинен перевищувати 3-4 сторінки.

У **списку використаних джерел** наводиться перелік інформаційних джерел, що були використанні під час написання кваліфікаційної роботи. До них відносяться посібники, підручники, монографії, наукові статті, матеріали конференцій, законодавчі та нормативні акти, стандарти каталоги, дисертації, автореферати дисертацій, електронні ресурси та інші. Особливу увагу необхідно приділити актуальності використаного матеріалу, і тому 70 % використаної інформації повинна бути наведена за останні 10 років. Під час складання списку використаних джерел необхідно дотримуватися національного стандарту ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Кількість використаних джерел – 60-70.

Додатки повинні містити допоміжний матеріал, який носить інформаційний характер, первинні документи (соціально-економічний паспорт, інші форми статистичної звітності), що підтверджує данні наведені в основній частині роботи; проміжні розрахунки; таблиці допоміжних цифрових даних; допоміжні ілюстрації; результати соціологічних та маркетингових досліджень. Також таблиці, графіки та діаграми розмір яких дорівнює одній сторінці або перевищує її, і тому для кращого сприйняття необхідно виносити в додатки. Інструкції та методики, опис алгоритмів і програм вирішення задач на ПК, при

використанні прикладних комп'ютерних програм, машинограми розрахунків також необхідно виносити в додатки.

У кваліфікаційній роботі доцільно здійснювати обробку економічної інформації та прогнозування подальшого процесу діяльності, здійснену здобувачем вищої освіти з використанням економіко-математичних методів за допомогою ПК.

При написанні тексту слід забезпечити послідовне та чітке викладення сутності питань, що розглядаються. Матеріали, що наводяться в окремих частинах роботи мають бути логічно взаємопов'язаними, кожний наступний матеріал є продовженням попереднього, витікає з його наведених положень, показників тощо.

Реферат кваліфікаційної роботи Написання реферату – заключний етап виконання кваліфікаційної роботи перед поданням її до захисту. Призначення реферату – широке ознайомлення з методикою дослідження, фактичними результатами й основними висновками кваліфікаційної роботи. Реферат друкують державною мовою.

Реферат має досить ґрунтовно розкривати зміст кваліфікаційної роботи, в ньому не повинно бути надмірних подробиць, а також інформації, якої нема в роботі.

Структурно реферат складається із (*додаток Н*):

загальної характеристики роботи;

основного змісту;

висновків;

списку опублікованих автором праць за темою роботи;

анотацій українською, російською та англійською мовами.

Загальна характеристика роботи, що подається в рефераті, має відповідати наведеним у вступі до роботи її кваліфікаційним ознакам. Недоцільно використовувати рубрики, не рекомендовані у вимогах до змісту цих ознак. Заголовки рубрик не треба виділяти в окремі рядки, достатньо вирізнити їх жирним шрифтом або курсивом і розмістити в підбір із текстом.

В основному змісті стисло викладається сутність кваліфікаційної роботи за розділами, він має дати повне і переконливе уявлення про виконану роботу.

Якщо вступна частина реферату дає змогу скласти лише загальне враження про роботу, то основна, яка і є власне реферативною, дає більш повне уявлення про її зміст і побудову. У цій частині реферату важливо показати, як були отримані результати, продемонструвати хід дослідження, викласти сутність використаних методів, навести дані щодо їх точності та трудомісткості, описати умови й основні етапи дослідження.

Висновки складає стисла інформація про підсумки виконаної кваліфікаційної роботи, яка повинна відповідати загальним висновкам роботи. Вони починаються з формулювання наукової задачі або проблеми, за вирішення якої магістрант претендує на присвоєння ступеня вищої освіти магістр.

Список опублікованих праць магістранта за темою кваліфікаційної роботи подають відповідно до вимог національного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць і прізвищ співавторів.

На останніх сторінках реферату розміщують анотації українською та англійською мовами. Обсягом кожної анотації до 0,5 сторінки тексту (до 1200 друкованих знаків) – ідентичного змісту інформація про основні ідеї та висновки роботи.

Анотації складаються за формою, яка має такий зміст:

прізвище та ініціали магістранта;

назва кваліфікаційної роботи;

вид (рукопис);

освітньо-професійна програма і спеціальність (шифр і назва);

установа, де відбудеться захист;

місто, рік;

основні ідеї, результати та висновки кваліфікаційної роботи.

Викладення матеріалу в анотації повинно бути стислим і точним. Належить використовувати синтаксичні конструкції, притаманні мові ділових документів, уникати складних граматичних зворотів. Необхідно використовувати стандартизовану термінологію, уникати маловідомих термінів і символів.

Після кожної анотації наводять ключові слова відповідною мовою. Ключовим словом називається слово або стійке словосполучення із тексту анотації, яке з точки зору інформаційного пошуку несе смислове навантаження. Сукупність ключових слів повинна відображувати поза контекстом основний зміст наукової праці. Загальна кількість ключових слів має бути не меншою трьох і не більшою десяти.

1.3. Рекомендації щодо застосування прикладних комп'ютерних програм

Згідно логіки викладення матеріалу, комп'ютерну техніку та відповідне програмне забезпечення для розв'язання задач аналізу, прогнозування, оптимізації доцільно використовувати в дослідницько-аналітичному та проектно-рекомендаційному розділах дипломної роботи на основі попередньо наведених статистичних даних по організації.

У цілому комп'ютерна обробка даних повинна включати:

– загальну постановку задачі (не менше двох задач), при розв'язанні якої передбачається використання ПК (на основі наведених в дослідницько-аналітичному розділі даних щодо стану діяльності об'єкта дослідження, проводиться опис вхідних даних та наводиться загальне формулювання задачі);

– загальний опис методики, що вибрана для проведення розрахунків (обґрунтування вибору задачі певного виду, стисле викладення основних теоретичних положень, алгоритм розв'язання задачі, математичне

формулювання задачі. Ця інформація повинна бути викладена або у теоретико-методологічному розділі дипломної роботи або розміщена у додатках);

– розв’язання задачі із використанням ПК (обґрунтування вибору певного програмного забезпечення та його стисла характеристика: призначення, принцип дії, основні методи обробки даних і т. п.; опис роботи програми: особливості введення даних, проведення розрахунків чи автоматизації дій, отримання результату; обов’язкове відображення результатів у паперовому варіанті);

– інтерпретація отриманого результату (на основі роздрукованого результату роботи програми дати повну відповідь з точки зору поставленої задачі).

3. Основні види задач, які можна використати при написанні дипломної роботи

Основні види аналітичних, прогнозних та інших задач, а також особливості застосування прикладного програмного забезпечення та спеціалізованих інформаційних систем здобувачі вищої освіти СВО «Магістр» спеціальності «Економіка» вивчають в межах навчальної дисципліни «Методи прогнозування та обробки інформації». Нижче, в табл. 1 наведений короткий перелік основних класів задач, що можна використати при написанні дипломної роботи.

Таблиця 1

Коротка характеристика основних класів задач, що можна використати при написанні дипломної роботи

Клас задач	Коротка характеристика
------------	------------------------

Клас задач	Коротка характеристика
Статистичний аналіз даних	<p><i>Варіаційні ряди.</i> Систематизація статистичних даних у вигляді рядів розподілу за ознаками, що мають кількісний вираз, називаються варіаційними рядами. Розміри ознак, які характеризують кількісні зміни тих чи інших явищ, зазнають коливань. У певних межах варіюють будь-які соціальні, економічні, соціально-економічні, операційні показники і ці коливання зумовлені певними факторами, що діють у певних напрямках. Від розмаху і розподілу відхилень залежить надійність середніх величин, що дають узагальнюючу характеристику статистичної сукупності (якщо значення ознаки більше відхиляється від середньої, то досліджувана сукупність вважається менш однорідною, а середня менш надійною). Для кількісного виміру варіації досліджуваної ознаки розраховують ряд показників, основними з яких є: розмах варіації, середнє лінійне відхилення, середній квадрат відхилень (дисперсія), середнє квадратичне відхилення, коефіцієнт варіації.</p> <p><i>Ряди динаміки.</i> Ряди динаміки (динамічні ряди) характеризують зміну величини суспільного явища в часі. Це ряд послідовно розташованих у хронологічному порядку значень показника, який у своїх змінах відображає хід розвитку досліджуваного явища. Ряди динаміки дають матеріал для аналізу розвитку соціально-економічних явищ і процесів і їх значення зростає якщо вони ведуться постійно протягом тривалого часу. Їх дослідження дає змогу вивчати процес розвитку явищ, виявляти основні його тенденції та закономірності. Для аналізу рядів динаміки, виявлення головної закономірності розвитку явища в часі використовують ряд показників: абсолютні прирости, темпи росту, темпи приросту, абсолютне значення 1 % приросту, коефіцієнт вирівняності та багато інших.</p> <p><i>Кореляційно-регресійний аналіз.</i> Задачі прогнозно-розрахункового напрямку використовуючи кореляційно-регресійний метод аналізу дають можливість досліджувати закономірності взаємозв'язків між соціальними, економічними, соціально-економічними, операційними показниками, одні з яких виступають в ролі результативних ознак, а інші в ролі факторних. За допомогою цього методу зв'язок між явищами фіксують аналітично у вигляді математичних виразів (функцій).</p> <p>Для аналізу розвитку об'єкту дослідження доцільно провести розрахунки аналітичних характеристик рядів динаміки показників, згідно тематики дослідження (аналіз рекомендується проводити не менше ніж за 10 років).</p> <p>За останній календарний рік, в разі потреби, доцільно провести порівняльний аналіз основних показників стану та розвитку об'єкту дослідження з відповідними показниками об'єктів-аналогів.</p> <p>Для опису взаємозалежностей між соціальними, економічними, соціально-економічними або операційними показниками стану та розвитку об'єкту дослідження рекомендується виконати підбір відповідної виробничої функції.</p>

Клас задач	Коротка характеристика
Процеси розподілу	Задачі обумовлені завжди наявною певною обмеженістю ресурсів і засобів, необхідних для функціонування певної системи. Зміст задачі – пошук такого плану розподілу ресурсів, який би забезпечував результат, оптимальний за певним критерієм якості. Ці задачі розв'язуються засобами математичного програмування та методами планування мереж. До цього ж класу належать задачі <i>пошуку оптимального шляху</i> за певними критеріями: найменших витрат часу та коштів на переміщення, найкоротшого шляху, тощо при наявності певних обмежень.
Моделювання конфліктних і конкурентних процесів	Принципово значимою властивістю таких задач є моделювання поняття оптимальності, яке в багатьох випадках визначає і використовуваний математичний апарат і практичне втілення розв'язку. При розв'язанні таких задач широко й ефективно використовується апарат теорії ігор у поєднанні зі статистичними методами з метою пошуку такого режиму поведінки конфліктуючих сторін, який би забезпечував максимальний вигравш або мінімальний програш. Конфлікт виникає через розмаїття або різноплановість інтересів, через розбіжність цілей сторін та ін. Наприклад, планування політики на певний період вимагає узгодження протилежних і несполучних вимог: зростання обсягів надання послуг (виробництва), збільшення результативності, покращання екології та ін. Протидія зацікавленій стороні може бути не лише наслідком усвідомлених дій, а й результатом об'єктивно існуючих, але непередбачених у повному обсязі умов. Характерною особливістю відповідних моделей є розробка математичного апарату з прийняття рішень в умовах невизначеності.
Системи масового обслуговування	Розбудовуються для аналізу основ проєктування відповідних систем, дослідження ефективності їх функціонування та спроможності забезпечувати цільове призначення, наприклад, визначення терміну виконання замовлень необхідної кількості каналів обслуговування, появи черги, пропускну спроможності системи і т. ін.
Задачі прогнозування	Складання прогнозу на основі різних кількісних та якісних методів. Використання статистичної бази даних для обґрунтованого передбачення майбутнього (наївні моделі, прогнозування з урахуванням сезонності, комбінування прогнозів тощо)
Імітаційне моделювання	Дослідження поведінки виробничих та соціально-економічних систем та прийняття управлінських рішень (системне моделювання, логічне моделювання, імітаційні моделі процесів, імітаційні моделі організацій і об'єднань тощо)

4. Вимоги до викладу результатів розв'язання розрахункової задачі із використанням ПК

У процесі розв'язання задачі бажано отримані результати (проміжні чи кінцеві) проілюструвати за допомогою графіків, діаграм та інших видів ілюстрацій. Виконати їх можна за допомогою будь-якого програмного забезпечення (наприклад у обраній прикладній програмі, якщо вона це дозволяє, або в електронних таблицях MS Excel).

Після того, як задача була сформульована і здобувач вищої освіти

розв'язав її на ПК за допомогою обраної прикладної програми, необхідно в обов'язковому порядку роздрукувати на принтері вхідні дані, проміжні результати обчислень (по можливості), остаточні результати та графічні ілюстрації (якщо вони були виконані).

Роздруковані результати розв'язання задачі з використанням комп'ютерних програм розмістити у додатках до дипломної роботи, а в основному тексті дати розгорнуту інтерпретацію отриманого результату (із обов'язковим посиланням на додатки), а також щодо оптимізації її діяльності на його основі.

Обов'язкові складові викладу результатів застосування комп'ютерних програм в дипломній роботі: постановка задачі, опис методики, обґрунтування вибору програмного забезпечення, роздруковані результати розрахунків на ПК та інтерпретація результатів із висновками та пропозиціями.

5. Обґрунтування використання автоматизованої інформаційної системи (АІС) та вимоги до його викладу

При написанні проєктного розділу дипломної роботи окрім суто розрахункових задач, при розв'язанні яких використовуються методи економіко-математичного моделювання, статистичного аналізу даних та ін., доречною та ефективною є пропозиція та обґрунтування використання автоматизованої інформаційної системи (АІС) згідно реалізації новацій у контексті обраної теми.

Використовуючи інформаційні системи (або ж окремі їх модулі) різного цільового призначення на прикладі конкретної організації (служби, відділу) можна запропонувати (нижче запропонований перелік не є вичерпним):

- автоматизацію документообігу;
- автоматизацію фінансово-економічної діяльності організації;
- упорядкування та структурування інформаційної бази об'єкту дослідження;
- автоматизацію всіх операцій з управління персоналом;
- автоматизацію управління комерційною діяльністю підприємства та відносинами з клієнтами (CRM-системи);
- автоматизацію управління діяльністю підрозділів та кожного співробітника, планування робочого часу та постановки й виконання задач всередині системи Інтранет;
- представництво організації в мережі Інтернет (власний сайт, реєстрацію на загальноукраїнських порталах тощо).

Обґрунтування придатності обраної АІС для вирішення поставлених у дипломній роботі завдань та доцільності її впровадження має складатись із таких наступних кроків та дій.

1. Постановка проблеми, що потребує вирішення за допомогою впровадження АІС, короткий аналіз пропозицій існуючого програмного забезпечення (назви, регіон поширення, призначення, масштабність).

2. Коротке обґрунтування здійсненого вибору АІС для обґрунтування подальшого впровадження (достатність функцій, відповідність розмірам

організації, напряму діяльності, доступність ціни, наявність технічної бази (характеристики наявного обладнання комп'ютерного та мережевого) та ресурсного потенціалу у вигляді фахівців, консультантів, іншого програмного забезпечення (можна подати у вигляді схем, таблиць)).

3. Опис етапів застосування обраної АІС, приклади можливого розв'язання окремих задач, що супроводжуються копіями екрану при роботі обраної системи, поданих у дипломній роботі у вигляді рисунків та додатків.

4. Проведення розрахунків витрат на впровадження обраної АІС із урахуванням всіх можливих статей (таблиця із переліком статей передбачуваних витрат), зазначення обраної методики розрахунку витрат.

5. Розрахунок результативності впровадження обраної та описаної АІС на основі аналізу фактичних результатів діяльності організації (розділ 2 роботи) та співставлення із очікуваними додатковими витратами та результатами (зокрема, плановим зменшенням витрат). Для розрахунку ефективності впровадження АІС можна використати один із відомих та науково-обґрунтованих методів, наприклад, метод сценаріїв, один із методів імітаційного моделювання, метод окупності тощо.

6. Інтерпретація очікуваних результатів впровадження АІС.

Обов'язкові складові викладу обґрунтування впровадження АІС: постановка проблеми, коротке обґрунтування здійсненого вибору АІС, опис етапів застосування обраної АІС, результати розрахунку результативності впровадження, короткий висновок.

Постановка задачі та вибір методу її розв'язання здійснюється здобувачем вищої освіти або самостійно, або під керівництвом викладача-консультанта чи офіційного керівника дипломної роботи на основі:

– основних вихідних даних, що характеризують стан та розвиток об'єкту дослідження,

– знань, умінь та навичок, отриманих при вивченні дисципліни «Методи прогнозування та обробки інформації».

Програмне забезпечення здобувачем вищої освіти обирається:

– на власний розсуд;

– за рекомендацією викладача-консультанта чи офіційного керівника дипломної роботи;

– на основі відповідних методичних вказівок щодо використання прикладного програмного забезпечення при написанні дипломної роботи, з якими можна ознайомитись на кафедрі економічної кібернетики та інформаційних технологій.

Факт узгодження постановки задачі та/або виду автоматизованої інформаційної системи, рекомендованої до впровадження, підтверджується викладачем-консультантом в бланку «Завдання на дипломну роботу здобувачу вищої освіти» (додаток Б).

Для погодження напрацювань із застосування прикладних комп'ютерних програм здобувачу вищої освіти необхідно подати викладачу-консультанту з

кафедри економічної кібернетики та інформаційних технологій частину дипломної роботи, де викладено результати розв'язання певних статистичних, аналітичних, прогнозно-розрахункових задач та/або обґрунтування використання автоматизованої інформаційної системи.

1.4. Порядок перевірки кваліфікаційних робіт на плагіат

Здобувач вищої освіти, який отримує ступінь магістра, не пізніше ніж за десять днів до дати проведення попереднього захисту повинен подати на випускову кафедру електронний текст кваліфікаційної роботи у форматі *.doc, *.docx, та подати заяву на ім'я директора за формою, наведеною в Додатку П.

Деканат визначає відповідальну особу за акумуляцію кваліфікаційних робіт. Відповідальна особа передає електронні версії кваліфікаційних робіт Системному оператору для перевірки на наявність запозичень з інших джерел.

Системний оператор проводить перевірку електронної версії на можливу наявність у тексті кваліфікаційних робіт чужих опублікованих результатів (текстів) без належного посилання на авторів. За результатами перевірки роботи Антиплагіатною інтернет-системою Strikeplagiarism.com Системний Оператор отримує Звіт подібності, що містить інформацію, яка вказує на ймовірність неправомірних запозичень з інших джерел та інші характеристики, а саме:

Коефіцієнт Подібності 1.

Коефіцієнт Подібності № 1 – це значення (у відсотках), що визначає рівень запозичень, знайдених у певних джерелах (базах даних та Інтернеті), які складаються з фрагментів тексту, що містять що найменше п'ять слів (**довідково:** у більшості мов загально використаними є фрази з п'яти і більше слів; перевищення встановленого значення Коефіцієнту Подібності № 1 не є ознакою наявності неправомірних запозичень, але вказує на необхідність додаткової перевірки тексту кваліфікаційної роботи).

Коефіцієнт Подібності 2.

Коефіцієнт Подібності № 2 – це значення (у відсотках), що визначає рівень запозичень, знайдених у певних джерелах (базах даних та Інтернеті), які складаються з фрагментів тексту, що містять що найменше 25 слів. Інша довжина фрагменту, відмінна від 25 слів, може індивідуально визначатися вченою радою факультету та рекомендацій, представників компанії StrikePlagiarism.com. (**довідково:** перевищення встановленого значення Коефіцієнту Подібності № 2 не є ознакою наявності неправомірних запозичень, але вказує на необхідність додаткової перевірки тексту кваліфікаційної роботи).

Сигнал «Тривога!».

Сигнал «Тривога!» з'являється, якщо є вірогідність прихованого запозичення. Сигнал «Тривога!» – це повідомлення, що вказує на наявність у

тексті знаків одного алфавіту, замінених схожими знаками іншого алфавіту.

Сигнал «Тривога!» привертає увагу Системного Оператора до можливої необґрунтованості використання зазначених символів, тобто на можливу спробу фальсифікувати результат перевірки з метою збільшення показників оригінальності роботи.

При перевищенні допустимих значень Коефіцієнтів Подібності, а також при сигналі «Тривога!» кваліфікаційна робота підлягає перевірці фахівцем із тематики кваліфікаційної роботи.

Результатом перевірки є висновок з наведеним відсотком (по сукупності Коефіцієнтів Подібності 1 та 2 запозичень), який слід розуміти наступним чином:

висока оригінальність <i>робота допускається до захисту</i>	86-100 % авторського тексту	0-14% відсоток запозичень
достатня оригінальність <i>робота допускається до захисту</i>	66 - 85% авторського тексту	15-34% відсоток запозичень
задовільна оригінальність <i>робота потребує уваги з боку наукового керівника</i>	51-65% авторського тексту	35-49% відсоток запозичень
низька оригінальність <i>робота повинна бути відхилення і може бути прийнята лише за умов переробка</i>	50% і нижче авторського тексту	50% і вище запозичень

Здобувач вищої освіти, що виконав кваліфікаційну роботу, яка має високу, достатню оригінальність тексту допускається до її захисту.

Здобувач вищої освіти, що виконав випускню кваліфікаційну роботу, яка має задовільну оригінальність тексту допускається до захисту за умови перевірки наявності та правильного оформлення цитувань та посилань на першоджерела.

Здобувач вищої освіти, що виконав випускню кваліфікаційну роботу, яка має низьку оригінальність тексту не допускається до її захисту.

На підставі Звіту Подібності Системний Оператор готує Звіт перевірки на наявність запозичень з інших документів та передає його для розгляду відповідальній особі, визначеній деканатом. Відповідальна особа передає Звіти на кафедри, за якими закріплено виконання кваліфікаційних робіт здобувачами вищої освіти.

Кафедра, за якою закріплений здобувач вищої освіти, аналізує Звіти, робить висновок (допуск кваліфікаційної роботи до захисту, повертає на доопрацювання роботу, не допускає роботу до захисту) та складає Протокол контролю оригінальності кваліфікаційної роботи (Додаток Р).

При отриманні позитивного висновку про відсутність неправомірних запозичень у роботі (робота визнана оригінальною), Протокол є підставою для проведення захисту кваліфікаційної роботи.

Якщо робота класифікована як задовільно оригінальна, то в її тексті перевіряється наявність та правильне оформлення цитувань та посилань на

першоджерела.

Якщо за результатами перевірки тексту кваліфікаційної роботи робота оцінюється як низько оригінальна Системний Оператор протягом двох наступних робочих днів готує повний Звіт Подібності, який направляється науковому керівнику, завідувачу кафедри, за якою закріплений здобувач вищої освіти та Голові комісії з академічної доброчесності.

Якщо робота визнана низько оригінальною, то члени кафедри, за якою закріплений здобувач вищої освіти, разом із науковим керівником роботи мають проаналізувати:

- наявність у кваліфікаційній роботі великих фрагментів тексту, що ідентифіковані системою як подібні,
- наявність детальної подібності кваліфікаційної роботи (проєкту) та джерела (джерел), розташованого в мережі Інтернет та/або базах даних,
- можливість кваліфікувати особливості викладу тексту роботи як механічне переписування вже існуючого документа.

Результати засідання кафедри, оформляються протоколом контролю оригінальності кваліфікаційної роботи (вказуються надані рекомендації про допуск до захисту чи не допуск) і передаються Голові комісії з питань етики та академічної доброчесності та на випускову кафедру для прийняття остаточного рішення.

Висновок щодо можливості захисту задовільно оригінальної роботи приймають завідувач випускової кафедри, завідувач кафедри за якою закріплений здобувач разом із науковим керівником роботи протягом трьох робочих днів із моменту отримання Звітів. Висновок оформлюється у трьох екземплярах. Один екземпляр Висновку видається здобувачу вищої освіти, другий залишається в документах кафедри, за якою закріплений здобувач вищої освіти, третій направляється Голові комісії з академічної доброчесності.

Якщо прийнято рішення про неможливість допустити низько оригінальну кваліфікаційну роботу до попереднього захисту, здобувачу вищої освіти дається п'ять робочих днів на корегування тексту роботи. Після отримання Системним Оператором оновленого варіанту роботи проводиться повторна перевірка відповідно до цього Положення.

Якщо за результатами повторної перевірки робота оцінюється як низько оригінальна, то ця робота не допускається до захисту в Екзаменаційній комісії.

Після проведення захисту кваліфікаційної роботи електронні версії всіх кваліфікаційних робіт, надаються Адміністратору антиплагіатної системи для їх завантаження до бази даних системи Strikeplagiarism.com.

Результати перевірки кваліфікаційної роботи на наявність запозичень з інших документів враховуються при прийнятті рішення про допуск роботи до захисту та екзаменаційною комісією при її захисті та оцінюванні.

Протокол контролю оригінальності кваліфікаційної роботи вкладаються в роботу. Наявність протоколу у кваліфікаційній роботі перевіряється секретарем екзаменаційної комісії із захисту кваліфікаційних робіт до початку

їх публічного захисту.

Кваліфікаційні роботи, які пройшли перевірку із використанням Антиплагіатної інтернет системи Strikeplagiarism.com зберігаються у внутрішній закритій базі не менше 3 років.

Допуск до внутрішньої закрито бази з метою перегляду результатів перевірки усіх випускних кваліфікаційних робіт мають: ректор, перший проректор, проректор з науково-педагогічної роботи, проректор з науково-педагогічної, наукової роботи, проректор з науково-педагогічної, наукової роботи, завідувачі випускових кафедр (група забезпечення спеціальності).

Перевірка кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти на наявність запозичень з інших документів із використанням Антиплагіатної інтернет-системи Strikeplagiarism.com для учасників освітнього процесу є безкоштовною.

РОЗДІЛ 2

РЕКОМЕНДОВАНА ТЕМАТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1. Обґрунтування пріоритетних напрямів економічного розвитку громади, району, регіону
2. Обґрунтування пріоритетних напрямів соціального розвитку громади, району, регіону
3. Розроблення проєкту промоції територіальної громади, району, регіону тощо.
4. Розроблення проєкту (обґрунтування пропозицій) удосконалення розвитку житлово-комунального господарства територіальної громади, району, регіону тощо.
5. Інфраструктурне забезпечення розвитку територіальної громади, району, регіону тощо.
6. Програмування соціально-економічного розвитку територіальної громади, району, регіону тощо.
7. Організаційно-економічний механізм забезпечення фінансової спроможності місцевих бюджетів.
8. Обґрунтування організаційно-економічного механізму розвитку туризму на територіях населених пунктів громади, району, регіону тощо.
9. Розробка стратегічних напрямків розвитку територіальної громади, району, регіону тощо.
10. Обґрунтування організаційно-економічного механізму удосконалення якості життя населення територіальної громади, району, регіону тощо.
11. Розробка проєктів регіональної співпраці як інструмент сталого розвитку громад.
12. Обґрунтування організаційно-економічного механізму збалансованого розвитку сільських територій.
13. Організаційно-економічний механізм управління депресивними (прикордонними) територіями.
14. Громадянський діалог як інструмент ефективного розвитку територіальної громади, району, регіону тощо.
15. Розвиток підприємницького середовища в економічному просторі територіальної громади, району, регіону тощо.
16. Організаційно-економічні основи розробки Стратегії розвитку територіальної громади.
17. Маркетинг територій як складова стратегічного інструментарію місцевого економічного розвитку.
18. Кластери як сучасна форма організації економічних відносин в рамках функціонування територіальних громад.
19. Інтеграційні процеси в економіці та їх значення для розвитку територіальних громад.

20. Система моніторингу соціально-економічних показників розвитку територіальних громад.
21. Програмно-цільовий підхід в управлінні соціо-еколого-економічною сферою розвитку територіальних громад.
22. Контролінг процесів соціально-економічного розвитку територіальних громад.
23. Прогнозування процесів соціально-економічного розвитку територіальних громад.
24. Механізми розвитку відносин в системі «влада-бізнес-громада» територіальних громад.
25. Кооперативи як організаційний механізм розвитку економіки територіальних громад.
26. Інструментарій підвищення якості життя населення територіально-просторових утворень.
27. Регіональна економічна політика в умовах євроінтеграції та глобалізації
28. Організаційно-економічний механізм донорського фінансування процесів розвитку громад
29. Проектний підхід в управлінні процесами соціально-економічного розвитку громади.
30. Маркетинговий підхід в управлінні процесами соціально-економічного розвитку громади.
31. Стратегічний підхід в управлінні процесами соціально-економічного розвитку територіально-просторових утворень
32. Стратегічний аналіз соціально-економічного розвитку територіально-просторових утворень
33. Інформаційне забезпечення прогнозування та планування процесів регіонального розвитку
34. Інвестиційна діяльність в діяльності територіально-просторових утворень
35. Інноваційний розвиток в територіально-просторових утвореннях
36. Забезпечення конкурентоспроможності територіально-просторових утворень
37. Управління процесами спеціалізації та диверсифікації господарської діяльності в громадах
38. Економічне обґрунтування інноваційних проектів розвитку територій.
39. Економічне обґрунтування стратегічних альтернатив розвитку територій.
40. Ефективність використання інформаційних систем та технологій в громадах.
41. Розвиток підприємницької діяльності на місцевому рівні.
42. Місцева економічна політика: сутність, складові та інструменти реалізації.

43. Організаційно-економічний механізми формування та реалізації туристичної політики регіону.
44. Особливості та проблеми розвитку інфраструктури сільських територіальних громад.
45. Соціальна інфраструктура сільських територій: сучасний стан та перспективи розвитку.
46. Соціально-економічний розвиток сільських територій: проблеми та шляхи вирішення.

РОЗДІЛ 3 РЕКОМЕНДОВАНІ ПЛАНИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

ОБГРУНТУВАННЯ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

1.1. Сутність економічного розвитку території

1.2. Методичні підходи до оцінки економічного розвитку території

РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

2.1. Природно-ресурсна характеристика території

2.2. Стратегічний аналіз економічного потенціалу території

РОЗДІЛ 3. ОБГРУНТУВАННЯ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

3.1. Стимулювання економічного зростання на місцевому рівні

3.2. Шляхи підвищення ефективності реалізації економічної функції території.

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

1.1. Підприємство як суб'єкт і об'єкт підприємницької діяльності

1.2. Перспективи розвитку малого підприємництва на місцевому рівні

РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ ТЕРИТОРІЇ

2.1. Ресурсний та соціально-демографічний потенціал території

2.2. Аналіз підприємницького середовища території

РОЗДІЛ 3. ОБГРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

3.1. Створення інформаційного пункту підтримки підприємця, як дієвого інструменту в реалізації місцевої стратегії розвитку підприємництва

3.2. Підтримка та стимулювання розвитку молодіжного підприємництва на місцевому рівні

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

РОЗДІЛ 4 ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Текст кваліфікаційної роботи набирають на комп'ютері через 1,5 міжрядкові інтервали (29-30 рядків на сторінці), друкують за допомогою принтера на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм); шрифт текстового редактора Word Times New Roman, розмір 14 мм. Поля: зліва – не менше 25 мм, справа – не менше 10 мм, зверху і знизу – не менше 20 мм. Шрифт друку повинен бути чітким, щільність тексту – однаковою.

Помилки, описки і графічні неточності, виявлені у процесі виконання роботи, допускається виправляти підчищенням, або з використанням коректора і нанесенням на тому ж місці виправленого тексту (графіки) машинописним чи рукописним способом (чорними чорнилом, пастою, тушшю). Допускається наявність не більше двох виправлень на одній сторінці.

Пошкодження аркушів, помарки і сліди неповністю видаленого попереднього тексту в роботі не допускаються.

Список використаної літератури має містити не менше 60 літературних джерел, 70 % опублікованих за останні 10 років.

Матеріал кваліфікаційної роботи слід подати у такій послідовності:

титульна сторінка (титульна, пояснювальна записка);

завдання на кваліфікаційну роботу;

зміст;

перелік умовних позначень (у разі потреби);

вступ;

основна частина;

висновки;

список використаних джерел;

додатки.

Завершено і оформлену належним чином роботу обов'язково підписує автор на останній сторінці списку використаних джерел.

Мова кваліфікаційної роботи – державна, стиль – науковий, чіткий, без орфографічних і синтаксичних помилок, послідовність – логічна. Пряме переписування у роботі матеріалів із літературних джерел є неприпустимим без посилання на них.

Титульна сторінка кваліфікаційної роботи оформляється за зразком (додаток А). За титульною сторінкою розміщують «Завдання на кваліфікаційну роботу» (додаток Б). Третя сторінка тексту – «ЗМІСТ». Далі йде «ВСТУП», цією сторінкою відкривається нумерація роботи.

Роздруковані на ПК програмні документи повинні відповідати формату А4 (мають бути розрізаними), їх розміщують в додатках.

Текст основної частини кваліфікаційної роботи поділяють на розділи, підрозділи, пункти та підпункти.

Заголовки структурних частин кваліфікаційної роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами по центру без абзацного

відступу з вирівнюванням по ширині. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою.

Відстань між заголовком розділу та підрозділу – 1 рядок, між заголовком та текстом – 1 рядок.

Кожну структурну частину кваліфікаційної роботи (розділ) треба починати з нової сторінки. Між останнім реченням попереднього підрозділу та заголовком наступного підрозділу робиться відступ 2 рядки.

До загального обсягу роботи не входять додатки, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які повністю займають сторінку. Всі сторінки зазначених елементів кваліфікаційної роботи підлягають суцільній нумерації.

Зміст має відповідати плану роботи. На сторінці зі змістом навпроти кожної складової кваліфікаційної роботи проставляються номери сторінок, які вказують на початок викладення матеріалу.

Нумерація. Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, рисунків (малюнків), таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №.

Першою сторінкою кваліфікаційної роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок кваліфікаційної роботи. На титульному аркуші, бланку завдання та першій сторінці змісту номер сторінки не ставлять, на наступних – номер проставляють у правому верхньому куті аркуша без крапки в кінці, шрифт Times New Roman 12-го розміру.

Текст *основної частини* кваліфікаційної роботи поділяють на розділи та підрозділи. Кожний розділ підрозділ починають з нової сторінки.

Складові кваліфікаційної роботи «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» не нумерують.

Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», без крапки, а потім з нового рядка друкують заголовок розділу великими літерами. Підрозділ нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. Наприкінці номера підрозділу ставиться крапка. Наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу), за якою у тому ж рядку зазначають заголовок підрозділу. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Наприкінці заголовка крапки не ставлять.

Наприклад:

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

1.1. Сутність економічного розвитку території

У складовій частині кваліфікаційної роботи «ВИСНОВКИ» викладаються здобуті найбільш важливі наукові та практичні результати, які сприяли розв'язанню завдань дослідження. Нумерація наукових та практичних результатів є наскрізною.

Ілюстрації. Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, карти) і таблиці необхідно подавати в кваліфікаційній роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Як зазначалось вище, ілюстрації і таблиці, розміщені на окремих сторінках роботи, включають до суцільної нумерації сторінок. Таблицю, малюнок або рисунок, розміри якого більше формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування у тексті або в додатках.

Ілюстрації позначають словом «Рис.», і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, наведених у додатках.

Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка.

Номер ілюстрації, її назву та пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією.

Ілюструють дипломну роботу, виходячи із певного загального задуму, за ретельно продуманим тематичним планом, що допомагає уникнути ілюстрацій випадкових, пов'язаних із другорядними деталями тексту, запобігти невинуватим пропускам ілюстрацій до найважливіших тем. Кожна ілюстрація має відповідати тексту, а текст – ілюстрації.

Назви ілюстрацій розміщують після їх номерів. За необхідності ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (підрисунковий підпис).

Підпис під ілюстрацією зазвичай має чотири основних елементи:

- найменування графічного сюжету, що позначається скороченим словом «Рис.»;
- порядковий номер ілюстрації, який вказується без знака номера арабськими цифрами;
- тематичний заголовок ілюстрації, що містить текст із якомога стислішою характеристикою зображеного;
- експлікацію, яка будується так: деталі сюжету позначають цифрами, що виносять у підпис, супроводжуючи їх текстом. Треба зазначити, що експлікація не замінює загального найменування сюжету, а лише пояснює його.

Наприклад:

Рис. 1.2. Механізм формування економічного потенціалу території

Відстань між назвою рисунку і текстом 1 рядок.

Основними видами ілюстративного матеріалу в дипломних роботах є: креслення, технічний рисунок, схема, фотографія, діаграма, графік.

Не варто оформляти посилання на ілюстрації як самостійні фрази, в яких лише повторюється те, що міститься у підписі. У тому місці, де викладається тема, пов'язана з ілюстрацією, і де читачеві треба вказати на неї, розміщують посилання у вигляді виразу в круглих дужках «(рис. 3.1)» або зворот типу: «...як це видно з рис. 3.1» або «... як це показано на рис. 3.1».

Якість ілюстрацій повинна забезпечувати їх чітке відтворення (електрографічне копіювання, мікрофільмування). Ілюстрації мають бути чорно-білими, з використанням штрихування.

Таблиці. Цифровий матеріал, як правило, повинен оформлятися у вигляді таблиць.

Кожна таблиця повинна мати номер і назву, яку розміщують над таблицею та друкують симетрично до тексту. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. Назву наводять жирним шрифтом.

За логікою побудови таблиці її логічний суб'єкт, або підмет (позначення тих предметів, які в ній характеризуються), розміщують у боковій частині, шапці, чи в них обох, а не в центрі таблиці, присудок, таблиці (тобто дані, якими характеризується підмет) – у центральній частині, а не в шапці чи боковій частині. Кожен заголовок над графою стосується всіх даних цієї графи, кожен заголовок рядка в боковій частині – всіх даних цього рядка.

Заголовок кожної графи в шапці таблиці мусить бути по можливості коротким. Слід уникати повторів тематичного заголовка в заголовках граф, одиниці виміру зазначати у тематичному заголовку, виносити до узагальнюючих заголовків слова, що повторюються.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) в межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу та порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу).

При перенесенні частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово «Таблиця» і номер її вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовж. табл.» і вказують номер таблиці.

Бокова частина таблиці, як і шапка, потребує лаконічності. Повторювані слова тут також виносять в об'єднувальні рубрики; загальні для всіх заголовків слова розміщують у заголовку над ними.

У центральній частині таблиці повторювані елементи, які стосуються до всієї таблиці, виносять у тематичний заголовок або в заголовок графи; однорідні числові дані розміщують так, щоб їх класи збігалися; неоднорідні – посередині графи; лапки використовують тільки замість однакових слів, які стоять одне під одним.

Заголовки граф повинні починатися з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. Текст таблиці друкують 12 шрифтом з одинарним інтервалом, у виняткових випадках – 10 шрифтом. Графу з порядковими номерами рядків до таблиці включати не треба.

Вимоги до оформлення таблиць:

Таблиця 1.2

Назва таблиці						
Шапка						Заголовки граф Підзаголовки граф
Рядки						

Бокова частина (заголовки рядків) Графи (колонки)

Приклад оформлення таблиці:

Таблиця 2.6

**Податкові надходження в розріз старостинських округів до бюджету
Коровинської громади у 2022 р.**

Надходження	Коровинці		Рубанка		Томашівка	
	тис.грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
єдиний податок із с/г виробників	906,4	8,32	309,2	30,6	268,6	9,3
плата за землю	2124,0	19,5	122,9	12,2	886,8	30,6
єдиний податок	1115,1	10,2	-	-	64,9	2,24
державне мито	0,8	0,00	0,1	0,00	0,4	
рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів	509,4	4,67	-	-	105,6	3,6
Інші надходження ПДФО	5834,7	49,45	566,1	56,0	1540,3	53,2
акцизний податок	267,0	2,45	4,9	0,5	9,4	0,3
податок на нерухоме майно	129,0	1,18	7,7	0,8	21,0	0,7

Джерело: побудовано автором за даними [28]

Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті так, щоб її можна було читати без повороту переплетеного блоку кваліфікаційної роботи або з поворотом за стрілкою годинника. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на наступну сторінку.

При перенесенні таблиці на наступну сторінку назву вміщують тільки над її першою частиною. Таблицю з великою кількістю граф можна ділити на частини і розміщувати одну частину під іншою в межах однієї сторінки. Якщо рядки або графи таблиці виходять за формат сторінки, то в першому випадку в кожній частині таблиці повторюють її шапку, в другому – бокову частину.

Коли текст, який повторюється в графі таблиці, складається з одного слова, його можна замінювати лапками; якщо з двох або більше слів, то при першому

повторенні його замінюють словами «Те саме», а далі лапками. Ставити лапки замість цифр, марок, знаків, математичних і хімічних символів, які повторюються, не можна. Якщо цифрові або інші дані в якомусь рядку таблиці не подають, то в ньому ставлять прочерк. Якщо показник не розраховується ставиться – х.

Приклад оформлення перенесеної таблиці:

Таблиця 3.8

Оцінка складових елементів соціального пакету

Вид компенсації	Соціальне забезпечення	Економічне обґрунтування	Кількість балів в системі
1	2	3	4
Компенсація на харчування, надання комплексного обіду	Підвищення задоволеності працею за рахунок збільшення комфорту	Підвищення доходу працівника за рахунок зниження витрат на харчування	25
Доставка працівників до місця роботи службовим транспортом	Підвищення задоволеності працею за рахунок збільшення комфорту	Підвищення доходу працівника за рахунок зниження витрат на транспорт	10

Продовж. табл. 3.8

1	2	3	4
Надання матеріальної допомоги (безпроцентні позики)	Підвищення лояльності працівника до підприємства за рахунок відчуття турботи про нього	Підвищення доходу працівника	12

Формули. Формули в кваліфікаційній роботі (якщо їх більше однієї) нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Нумери формул пишуть біля правого поля аркуша на рівні відповідної формули в круглих дужках, наприклад: (3.1) (перша формула третього розділу).

Примітки до тексту і таблиць, в яких наводять довідкові та пояснювальні дані, нумерують послідовно в межах однієї сторінки. Якщо приміток на одному аркуші кілька, то після слова «Примітки» ставлять двокрапку (шрифт Times New Roman 12-го розміру, інтервал 1,0 («одинарный»)).

Наприклад:

Примітки:

1. ...

2. ...

Якщо є одна примітка, то її складові частини не нумерують і після слова «Примітка» ставлять крапку.

При використанні формул у дипломній роботі необхідно дотримуватися певних правил їх оформлення. Формули виконуються в редакторі формул Microsoft Equation 3.0.

Найбільші, а також довгі та громіздкі формули, котрі мають у складі знаки суми, добутку, диференціювання, інтегрування, розміщують на окремих рядках. Це стосується також і всіх нумерованих формул. Для економії місця кілька коротких однотипних формул, відокремлених від тексту, можна подати в одному рядку, а не одну під одною. Невеликі нескладні формули, що не мають самостійного значення, вписують всередині рядків тексту.

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів слід наводити безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій вони наведені у формулі. Значення кожного символу та числового коефіцієнта доцільно подавати з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки.

Рівняння і формули повинні бути відокремлені від тексту. Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його переносять після знака рівності (=) або після знаків (+), (-), (x або ·).

Приклад оформлення формул:

$$BP = \frac{BP}{\text{ЧП}_{\text{с.о}}}, \quad (1.2)$$

де BP – виробіток працівника, тис. грн./особу;

BP – валова продукція підприємства (у постійних цінах 2010 р.), тис. грн.;

ЧП_{с.о} – середньооблікова чисельність працівників підприємства, осіб.

Наведена формула була надрукована в першому розділі і мала другий порядковий номер.

Порядкові номери позначають арабськими цифрами в круглих дужках біля правого поля сторінки без крапок від формули до її номера. Номер, який не вміщується у рядку з формулою, переносять у наступний нижче формули. Номер формули при її перенесенні вміщують на рівні останнього рядка. Номер формули-дробу подають на рівні основної горизонтальної риски формули.

Загальне правило пунктуації в тексті з формулами таке: формула входить до речення як його рівноправний елемент. Тому в кінці формул і в тексті перед ними розділові знаки ставлять відповідно до правил пунктуації.

Двокрапку перед формулою ставлять лише у випадках, передбачених правилами пунктуації: а) у тексті перед формулою є узагальнююче слово; б) цього потребує побудова тексту, що передує формулі.

Розділовими знаками між формулами, котрі йдуть одна під одною і не відокремлені текстом, можуть бути кома або крапка з комою безпосередньо за формулою до її номера.

Загальні правила цитування та посилання на використані джерела

При написанні кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти повинен посилатися на джерела, матеріали або окремі результати з яких наводяться в дипломній роботі, або на ідеях і висновках яких розроблюються проблеми, завдання, питання, вивченню яких присвячена дипломна робота. Такі посилання дають змогу відшукати документи, перевірити достовірність відомостей про цитування документа, забезпечують необхідну інформацію про нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли наявний у них матеріал, не включений до останнього видання.

Коли використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке є посилання в дипломній роботі.

Посилання в тексті кваліфікаційної роботи на джерела слід зазначити порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «... у працях [1 – 7]...».

В кінці назв запозичених таблиць та рисунків слід вказати номер використаного джерела. *Наприклад:*

Рис. 1.3. Системна модель стратегії управління потенціалом

Джерело: побудовано автором на основі: [26, с. 125]

Або:

Рис. 1.3. Системна модель стратегії управління потенціалом [26, с. 125]

Коли в тексті кваліфікаційної роботи необхідно зробити посилання на складову частину чи конкретні сторінки відповідного джерела, можна наводити посилання у квадратних дужках, при цьому номер посилання має відповідати його бібліографічному опису за переліком посилань.

Приклад:

Цитата в тексті: «... незважаючи на пріоритетне значення мовних каналів зв'язку між діловими партнерами, ні в якому разі не можна ігнорувати найбільші канали передавання інформації [6, с. 29]».

Відповідний опис у переліку посилань:

6. Должанський І. З., Загорна Т. О. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.

Посилання на ілюстрації кваліфікаційної роботи вказують порядковим номером ілюстрації, наприклад: «рис. 1.2».

Посилання на формули кваліфікаційної роботи вказують порядковим номером формули в дужках, наприклад: «... у формулі (2.1)».

На всі таблиці кваліфікаційної роботи необхідно посилатися в тексті, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено, наприклад: «...у табл. 1.2».

У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись», наприклад: «див. табл. 1.3».

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того іншого друкованого твору слід наводити цитати. Науковий етикет потребує точного відтворення цитованого тексту, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором.

Загальні вимоги до цитування такі:

а) текст цитати починається і закінчується лапками та наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

г) при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело;

д) якщо необхідно виявити ставлення автора кваліфікаційної роботи до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання;

є) коли автор кваліфікаційної роботи, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, то робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора кваліфікаційної роботи, а весь текст застереження вміщується у круглі дужки. Варіантами таких застережень є: (курсив наш. – М.Х.), (підкреслено мною. – М.Х.), (розбивка моя. – М.Х.).

Оформлення списку використаних джерел. Наприкінці кваліфікаційної роботи наводиться список використаних джерел. До цього списку включаються публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, на які є посилання в роботі. Всі джерела вказуються тією мовою, якою вони видані.

Під час складання списку використаних джерел необхідно дотримуватися національного стандарту ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Він прийнятий для уніфікації складання бібліографічного опису на міжнародному рівні, забезпечення можливості обміну результатами каталогізації.

Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, котрий містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків.

Джерела можна розміщувати одним із таких способів: у порядку появи

посилань у тексті (найбільш зручний для користування і рекомендований при написанні кваліфікаційної роботи), в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку.

**Приклади оформлення списку літератури згідно ДСТУ 8302:2015
«Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні
положення та правила складання»**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги	
Один автор	Скидан О.В. Аграрна політика в період ринкової трансформації: монографія. Житомир: ЖНАЕУ, 2008. 375 с.
Два автора	Крушельницька О.В., Мельничук Д.П. Управління персоналом: навч. посіб. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ, 2005. 308 с.
Три автора	Скидан О.В., Ковальчук О.Д., Янчевський В.Л. Підприємництво у сільській місцевості: довідник. Житомир, 2013. 321 с.
Чотири автори	Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / Вітвіцький В.В., Кисляченко М.Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А. Київ: Укراгропромпродуктивність, 2006. 106 с. Основи марикультури / Грициняк І. І. та ін. Київ : ДІА, 2013. 172 с.
П'ять і більше авторів	Екологія: навч. посіб. / Б. В. Борисюк та ін. Житомир, 2003. 174 с. Методи підвищення природної рибопродуктивності ставів / Андрющенко А. І. та ін.; за ред. М. В. Гринжевського. Київ, 1998. 124 с.
Колективний автор	Органічне виробництво і продовольча безпека: зб. матеріалів доп. учасн. III Міжнар. наук.-практ. конф. / Житомир. нац. агроекол. ун-т. Житомир: Полісся, 2015. 648 с.
Багатотомне видання	Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть: у 4 т. / гол. ред. В. В. Моргун. Київ: Логос, 2001. Т. 2. 636 с. Фауна України. В 40 т. Т. 36. Інфузорії. Вып. 1. Сукторії (Ciliophora, Suctorea) / И. В. Довгаль. Киев: Наукова думка, 2013. 271 с.
За редакцією	Доклінічні дослідження ветеринарних лікарських засобів / за ред. І. Я. Коцюмбаса. Львів: Тріада плюс, 2006. 360 с.
Автор і перекладач	Котлер Ф. Основы маркетинга: учеб. пособие / пер. с англ. В. Б. Боброва. Москва, 1996. 698 с. Брігхем Є. В. Основы фінансового менеджменту / пер. з англ. В. Біленького та ін. Київ: Молодь, 1997. 998 с
Частина видання	
Розділ книги	Саблук П.Т. Напрямки розвитку економіки в аграрній сфері виробництва. Основи аграрного підприємництва / за ред. М.Й. Маліка. Київ, 2000. С. 5–15.
Тези доповідей, матеріали конференцій	Зінчук Т.О. Економічні наслідки впливу продовольчих органічних відходів на природні ресурси світу. Органічне виробництво і продовольча безпека: зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир: Полісся, 2014. С. 103–108. Скидан О.В., Судак Г.В. Розвиток сільськогосподарського підприємництва на кооперативних засадах. Кооперативні читання: 2013 рік: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 4–6 квіт. 2013 р. Житомир: ЖНАЕУ, 2013. С. 87–91.
Статті з продовжуючих	Якобчук В.П. Стратегічні пріоритети інноваційного розвитку підприємництва в аграрній сфері. Вісник Київського національного

Характеристика джерела	Приклад оформлення
та періодичних видань	<p>університету ім. Т. Шевченка. Сер. Економіка. 2013. Вип. 148. С. 31–34.</p> <p>Масловська Л.Ц., Савчук В.А. Оцінка результативності і ефективності виробництва органічної агропродовольчої продукції. Агросвіт. 2016. № 6. С. 23–28.</p> <p>Акмеологічні засади публічного управління / Є. І. Ходаківський та ін. Вісник ЖНАЕУ. 2017. № 1, т. 2. С. 45–58.</p> <p>Dankevych Ye. M., Dankevych V. Ye., Chaikin O. V. Ukraine agricultural land market formation preconditions. Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis. 2017. Vol. 65, №. 1. P. 259–271.</p>
Електронні ресурси	
Книги	Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С. Товарна інноваційна політика: підручник. Суми: Університетська книга, 2007. 281 с. URL: ftp://lib.sumdu.edu.ua/Books/1539.pdf (дата звернення: 10.11. 2017).
Законодавчі документи	<p>Про стандартизацію: Закон України від 11 лют. 2014 р. № 1315. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1315-18 (дата звернення: 02.11.2017).</p> <p>Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: проєкт / М-во аграр. політики та продовольства України. URL: http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822 (дата звернення: 13.10.2017).</p>
Періодичні видання	<p>Клітна М. Р., Брижань І. А. Стан і розвиток органічного виробництва та ринку органічної продукції в Україні. Ефективна економіка. 2013. № 10. URL: http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvnaekonomika&s=ua&z=2525 (дата звернення: 12.10.2017).</p> <p>Neave H. Deming's 14 Points for Management: Framework for Success. Journal of the Royal Statistical Society. Series D (The Statistician). 2012. Vol. 36, № 5. P. 561–570. URL: http://www2.fiu.edu/~revellk/pad3003/Neave.pdf (Last accessed: 02.11.2017).</p> <p>Colletta L. Political Satire and Postmodern Irony in the Age of Stephen Colbert and Jon Stewart. Journal of Popular Culture. 2009. Vol. 42, № 5. P. 856–874. DOI: 10.1111/j.1540-5931.2009.00711.x.</p>
Сторінки з веб-сайтів	Що таке органічні продукти і чим вони кращі за звичайні? Екологія життя: веб-сайт. URL: http://www.eco-live.com.ua (дата звернення: 12.10.2017).
Інші документи	
Законодавчі і нормативні документи (інструкції, накази)	<p>Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків : Право, 2016. 82 с.</p> <p>Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень: Закон України від 5 жовт. 2017 р. № 2164. Урядовий кур'єр. 2017. 9 листоп.</p> <p>Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: затв. наказом М-ва фінансів України від 20 квіт. 2015 р. № 449. Все про бухгалтерський облік. 2015. № 51. С. 21–42.</p> <p>Про затвердження Порядку забезпечення доступу вищих навчальних закладів і наукових установ, що знаходяться у сфері управління Міністерства освіти і науки України, до електронних наукових баз даних: наказ М-ва освіти і науки України від 2 серп. 2017 р. № 1110. Вища школа. 2017. № 7. С. 106–107.</p>

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Стандарти	ДСТУ ISO 9001: 2001. Системи управління якістю. [Чинний від 2001-06-27]. Київ, 2001. 24 с. (Інформація та документація). СОУ–05.01-37-385:2006. Вода рибогосподарських підприємств. Загальні вимоги та норми. Київ: Міністерство аграрної політики України, 2006. 15 с. (Стандарт Мінагрополітики України)
Патенти	Комбайн рослинозбиральний універсальний : пат. 77937 Україна: МПК А01D 41/02, А01D 41/04, А01D 45/02. № а 2011 09738 ; заявл. 05.08.2011 ; опубл. 11.03.2013, Бюл. № 5. Авторські свідоцтва А. с. 1417832 СССР, МКИ А 01 F 15/00. Стенка рулонного пресс-подборщика / В. Б. Ковалев, В. Б. Мелегов. № 4185516 ; заявл. 22.01.87 ; опубл. 23.08.88, Бюл. № 31.
Дисертації, автореферати дисертацій	Романчук Л. Д. Оцінка джерел надходження радіонуклідів до організму мешканців сільських територій Полісся України: дис. ... д-ра с.-г. наук: 03.00.16 / Житомир. нац. агрокол. ун-т. Житомир, 2011. 392 с. Романчук Л. Д. Оцінка джерел надходження радіонуклідів до організму мешканців сільських територій Полісся України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра с.-г. наук: 03.00.16. Житомир, 2011. 40 с.

Примітки:

1. Бібліографічний опис оформлюється згідно з ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» з урахуванням правок (код УКНД 01.140.40).

2. Опис складається з елементів, які поділяються на обов'язкові та факультативні. У бібліографічному описі можуть бути тільки обов'язкові чи обов'язкові та факультативні елементи. Обов'язкові елементи містять бібліографічні відомості, які забезпечують ідентифікацію документа. їх наводять у будь-якому описі.

Проміжки між знаками та елементами опису є обов'язковими і використовуються для розрізнення знаків граматичної і приписаної пунктуації.

Додатки. Додатки оформлюють як продовження кваліфікаційної роботи на наступних її сторінках, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті кваліфікаційної роботи, за виключенням звітності з організації, яка є останнім додатком. Кожний додаток друкується з нової сторінки. Додатки починаються з нової сторінки, після списку використаних джерел.

По середині по центру сторінки великими прописними літерами друкують слово ДОДАТКИ. Нумерація цієї сторінки відображається в змісті роботи. З правого боку рядка малими літерами з першої великої друкують слово «Додаток » (але без знака №) і велика літера, що позначає додаток. Наприклад: «Додаток Б». Додатки позначаються великими літерами української абетки, за винятком Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь. Наприклад, Додаток А. Один додаток позначається як додаток А.

Перед копіями опублікованих праць розміщується аркуш на якому зазначається позначення додатку та його назва (Додаток А Ксерокопії опублікованих наукових праць здобувача за темою кваліфікаційної роботи). На копіях позначення додатку не наводиться.

Перед копіями звітності з організації розміщується аркуш на якому зазначається позначення додатку та його назва (Додаток Х Ксерокопії річної звітності ВСК «Злагода» Полтавського району Полтавської області, 2015 – 2019 рр.). Цей додаток – останній у роботі. На копіях звітності з підприємства, організації позначення додатку не наводиться.

Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Якщо зміст додатка не вміщується на одну сторінку, то на наступній сторінці у верхньому правому куті зазначається «Продовження додатку...».

Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад: А.2 другий розділ додатка А; В.3.1 – перший підрозділ третього розділу додатка В. Ілюстрації, таблиці та формули, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д.1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д; формула (А.1) – перша формула додатка А.

Оформлення реферату.

Примірник реферату, якій магістрант подає до ЕК разом з іншими документами та роботою, друкують за тими самими правилами, встановленими цими методичними рекомендаціями, із урахуванням певних особливостей.

За обсягом реферат (без титульної сторінки та анотацій) повинен бути не більше 8 сторінок, надрукований 14-тим кеглем, одинарним інтервалом.

На лицьовій стороні обкладинки реферату подаються: назва організації, де проходить захист кваліфікаційної роботи; прізвище, ім'я, по батькові магістранта; назва кваліфікаційної роботи; шифр і найменування спеціальності; підзаголовок «Реферат кваліфікаційної роботи на здобуття кваліфікації магістр з економіки; місто, рік (*додаток Л*). Реферат роздруковують в форматі А5.

РОЗДІЛ 5 РЕЦЕНЗУВАННЯ І ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

5.1. Підготовка кваліфікаційної роботи до захисту та його організація

Атестація магістра з економіки передбачає виконання та захист кваліфікаційної роботи. До захисту кваліфікаційної роботи допускаються здобувачі вищої освіти, які успішно та повною мірою виконали навчальний план. Кваліфікаційна робота піддається керівникові для перевірки у строки, визначені у завданні па виконання кваліфікаційної роботи.

При захисті кваліфікаційної роботи до Екзаменаційної комісії подаються:

- кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти;
- подання голові Екзаменаційної комісії щодо захисту кваліфікаційної роботи (*додаток Ж*);
- замовлення на виконання кваліфікаційної роботи (*додаток В*) (за наявності);
- письмовий відгук організації, установи, підприємства, (*додаток Д*) (за наявності);
- письмова рецензія на кваліфікаційну роботу (*додаток Е*).
- характеристика здобувача вищої освіти (*додаток К*)
- наочні матеріали до кваліфікаційної роботи (*додаток М*);
- реферат кваліфікаційної роботи (*додаток Н*).

В поданні голові Екзаменаційної комісії щодо захисту кваліфікаційної роботи керівник надає відгук про кваліфікаційну роботу. В ньому визначається: актуальність дослідження; ефективність використаної методології; рівень застосування здобутих у процесі навчання теоретичних знань та підготовки до виконання наукових досліджень; вміння самостійно вирішувати наукові та практичні задачі; вміння логічно, послідовно, аргументовано викладати матеріал і робити висновки; перспективність запропонованих рекомендацій та висновків; недоліки роботи (за наявності).

Кваліфікаційна робота обов'язково повинна мати відгук (рецензію) зовнішнього рецензента. Рецензентами можуть бути: фахівці-практики, науковці, викладачі закладів вищої освіти тощо.

Під час рецензування кваліфікаційної роботи рекомендується визначати:

- новизну постановки і розроблення задачі;
- використання наукових методів дослідження;
- участь здобувача вищої освіти у проведених дослідженнях, теоретичній та аналітичній обробці отриманих результатів, формулюванні наукового положення/ідеї/методики;
- обґрунтованість висновків;
- вміння здобувача вищої освіти чітко, грамотно й аргументовано викладати матеріал, правильно оформлювати його;
- недоліки щодо змістової частини роботи, оформлення.

Рецензія надається письмово і повинна містити загальний висновок щодо рекомендацій до захисту (рекомендовано або не рекомендовано) у екзаменаційній комісії.

Попередній захист кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти проходить на випусковій кафедрі. Здобувачі вищої освіти, кваліфікаційні роботи яких на попередньому захисті були оцінені позитивно, допускаються до захисту на засіданні Екзаменаційної комісії.

Подана до захисту кваліфікаційна робота повинна мати на титульних сторінках підпис наукового керівника. Захист кваліфікаційної роботи відбувається прилюдно на відкритому засіданні Екзаменаційної комісії, склад якої затверджується в установленому порядку. Здобувач вищої освіти готує для виступу доповідь та ілюстративний (наочний) матеріал до неї.

Під час підготовки до захисту здобувач вищої освіти має погодити зі своїм науковим керівником складену ним стислу доповідь щодо кваліфікаційної роботи і підготовлені наочні матеріали (5-7 сторінок із найважливішими ілюстративними матеріалами згідно результатів дослідження за темою, оформленими у вигляді роздаткового матеріалу (формату А4)), а також презентацію в форматі Microsoft Office Power Point. Зразок оформлення титульного аркуша ілюстративного матеріалу наведено у додатку Л.

Обсяг тексту доповіді має відповідати 5-7 хвилинам виступу. Доповідь повинна відобразити: обґрунтування актуальності теми, мету і завдання роботи, основні результати аналізу матеріалів діючої організації і творчі розробки автора, акцентувати елементи наукової новизни. Особливе місце має бути відведено обґрунтованим пропозиціям і рекомендаціям та оцінці їх ефективності.

Перед захистом здобувачу вищої освіти слід ретельно прочитати рецензію, особливу увагу звернути на висловлені рецензентом зауваження і, по можливості, дати аргументовану відповідь у доповіді.

Наочні матеріали мають послідовно ілюструвати доповідь здобувача вищої освіти і забезпечувати повноту висвітлення всіх положень, які підлягають захисту.

Захист кваліфікаційної роботи може здійснюватися як у закладі вищої освіти, так і на підприємствах, установах та організаціях різних форм власності, для яких тематика кваліфікаційної роботи поданих до захисту, становить науково-теоретичну або практичну значущість. Для осіб з особливими потребами може проводитись виїзне засідання Екзаменаційної комісії (в лікувальних закладах, інших установах і організаціях тощо), протокол якого оформляється так, як і протокол засідання, що проводиться у закладі вищої освіти.

Проведення засідання Екзаменаційної комісії при захисті кваліфікаційної роботи включає:

- оголошення прізвища, імені та по батькові здобувача вищої освіти, теми його кваліфікаційної роботи;
- оголошення досягнень здобувача вищої освіти (наукових, творчих), рекомендацій випускової кафедри;
- доповідь здобувача вищої освіти у довільній формі про результати за темою дослідження, основні наукові рішення, отримані результати та ступінь виконання завдання. При цьому, можуть використовуватися різні форми

візуалізації доповіді;

- відповіді на запитання членів Екзаменаційної комісії;
- оголошення відгуку керівника або виступ керівника зі стислою характеристикою роботи здобувача вищої освіти в процесі підготовки кваліфікаційної роботи;
- оголошення рецензії на кваліфікаційну роботу;
- відповіді здобувача вищої освіти на зауваження керівника кваліфікаційної роботи та рецензента;
- оголошення голови Екзаменаційної комісії про закінчення захисту.

Процедура захисту протоколюється секретарем Екзаменаційної комісії.

Рішення Екзаменаційної комісії про оцінку результатів складання атестації, про видачу здобувачам вищої освіти дипломів (дипломів з відзнакою) про закінчення вищого навчального закладу, отримання відповідного ступеня вищої освіти та відповідної кваліфікації приймається на закритому засіданні Екзаменаційної комісії відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів Екзаменаційної комісії, які брали участь в її засіданні. При однаковій кількості голосів голова Екзаменаційної комісії має вирішальний голос. Оцінки виставляє кожен член Екзаменаційної комісії, а голова підсумовує результати кожного здобувача вищої освіти і виставляє оцінку.

Оцінки захисту кваліфікаційної роботи оголошуються в день захисту.

ПДАУ на підставі рішення Екзаменаційної комісії присуджує здобувачу вищої освіти, який успішно виконав освітню програму спеціальності на певному рівні вищої освіти, відповідний ступінь вищої освіти, присвоює відповідну кваліфікацію.

На підставі цих рішень у закладі вищої освіти видається наказ про завершення навчання.

5.2. Загальні критерії оцінювання кваліфікаційної роботи

Оцінювання рівня якості підготовки кваліфікаційної роботи здійснюють члени ЕК на основі встановлених правил, принципів (об'єктивності, індивідуальності, комплексності, етичності та компетентнісного підходу), критеріїв, системи і шкали оцінювання, визначених програмою атестації з урахуванням рівня досягнення результатів навчання та сформованості програмних компетентностей.

Результати оцінювання рівня якості підготовки магістра маркетингу повинні довести, що випускник має компетентності щодо розв'язання складного спеціалізованого завдання або проблеми у сфері сучасного маркетингу, що передбачають проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризуються невизначеністю умов і вимог.

Критерії оцінювання захисту кваліфікаційної роботи:

- чіткість, повнота та послідовність розкриття кожного питання плану і теми роботи в цілому;
- науковість стилю викладання;
- відсутність орфографічних і синтаксичних помилок;
- правильне оформлення роботи відповідно до стандартів;
- повнота відповіді на запитання членів ЕК.

Результати захисту кваліфікаційної роботи оцінюються з використанням комплексної системи оцінювання: за 100-бальною, 4-бальною, та Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою (за шкалою «А», «В», «С», «D», «Е», «FX», «F»).

Захист кваліфікаційної роботи оцінюється на «відмінно» (90-100 балів; А – за шкалою ЄКТС), якщо в кваліфікаційній роботі: зроблено власне оцінювання різних літературних джерел, використано сучасні методи дослідження, побудовано формалізовану модель проблеми, проведено комплексні наукові дослідження, розрахунки і на їх основі – аргументовано висновки та обґрунтовано пропозиції; результати наукового дослідження опубліковано у наукових виданнях та/або матеріалах наукових конференцій; при захисті перед ЕК здобувач вищої освіти виявив глибоке розуміння основних проблем досліджуваної ним теми, досконале володіння її матеріалами, дав кваліфіковані відповіді на задані йому питання і подав істотні докази на захист висунутих в роботі окремих положень та висновків.

Захист кваліфікаційної роботи оцінюється на «добре» (74-89 балів; С або В – за шкалою ЄКТС), якщо в кваліфікаційній роботі: зроблено власне оцінювання використаних літературних джерел, самостійно проаналізовано підібраний матеріал, звітні дані підприємства/організації, на базі якого досліджувалася тема, проведено комплексні дослідження, зроблено висновки та сформульовано пропозиції, але вони не є достатньо аргументованими; результати наукового дослідження опубліковано у наукових виданнях та/або матеріалах наукових конференцій; при захисті перед ЕК здобувач вищої освіти виявив добре розуміння проблем досліджуваної ним теми, володіння її матеріалами, дав кваліфіковані відповіді на питання в роботі окремих положень та висновків.

Захист кваліфікаційної роботи оцінюється на «задовільно» (60-73 бали; Е або D – за шкалою ЄКТС), якщо в кваліфікаційній роботі розкрито тему, прореферовано необхідні літературні джерела, проаналізовано відповідні інформаційні та/або статистичні бази даних, проведено дослідження, сформульовано висновки без необхідного їх обґрунтування; результати наукового дослідження опубліковано у наукових виданнях та/або матеріалах наукових конференцій; при захисті перед ЕК здобувач вищої освіти вірно сформулював головні проблеми теми роботи, але правильно відповів не на всі поставлені йому питання.

Захист кваліфікаційної роботи оцінюється на «незадовільно» (1-63 бали; FX або F – за шкалою ЄКТС), якщо в кваліфікаційній роботі не дотримано більшість вимог, визначених цими засобами діагностики; кваліфікаційна робота має компілятивний характер з елементами переписування першоджерел, більша частина кваліфікаційної роботи містить поверховий опис конкретних явищ, положень, показників; при захисті перед ЕК здобувач вищої освіти не виявив знань основних положень, не зміг відповісти на суттєві питання з теми дослідження. За результатами захисту кваліфікаційної роботи на закритому засіданні ЕК більшістю голосів приймає рішення щодо оцінки захисту і роботи.

ДОДАТКИ

Додаток А

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ
ВІДНОСИН**

Освітньо-професійна програма Економіка місцевого розвитку
Спеціальність 051 Економіка
Ступінь вищої освіти Магістр

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри _____
д.е.н., професор Петро МАКАРЕНКО
«_____» _____ 2023 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Обґрунтування пріоритетних напрямів економічного розвитку території»

виконав здобувач вищої освіти денної форми навчання

Ткаченко Олександр Миколайович

Керівник кваліфікаційної роботи,
д.е.н., професор

Вікторія МЕДВІДЬ

(підпис)

Полтава – 2023 року

Продовж. додатку А

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ
ВІДНОСИН**

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи на здобуття ступеня вищої освіти Магістр

на тему: «Обґрунтування пріоритетних напрямів економічного розвитку
території»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Економіка місцевого розвитку
спеціальності 051 Економіка
ступеня вищої освіти Магістр
групи 1
Ткаченко О. М.
Керівник: Медвідь В.Ю.
Рецензент: Олійник В. В.

Полтава – 2023 року

Додаток Б

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ
ВІДНОСИН**

Освітньо-професійна програма Економіка місцевого розвитку
Спеціальність 051 Економіка
Ступінь вищої освіти Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____
д.е.н., професор Петро МАКАРЕНКО
«___» _____ 2022 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Ткаченка Олександра Миколайовича

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Обґрунтування пріоритетних напрямів економічного розвитку території», керівник роботи д.е.н., професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Медвідь В.Ю. затверджені наказом ПДАУ від «__» _____ 20__ року №__¹
2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи² «___» _____ 202__ р.
3. Вихідні дані до роботи:
 - звітність підприємства (підприємств, району) за 20__ – 20__ рр.³;
 - інші інформаційні дані:⁴
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
 - Розділ 1. (назва)⁵
 - Розділ 2 (назва)
 - Розділ 3 (назва)
5. Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта ⁸	Підпис, дата ²	
		завдання видав	завдання прийняв
Застосування прикладних комп'ютерних програм	Уткін Ю.В., к.т.н., доцент, завідувач, доцент кафедри інформаційних систем та технологій	___ 20 р.	___ 20 р.

7. Дата видачі завдання² «__» _____ 20__ р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи ⁸	Строк виконання етапів роботи	Примітка ⁹
1	Вибір і затвердження теми роботи		
2	Складання і затвердження розгорнутого плану та завдання на кваліфікаційну роботу		
3	Опрацювання літературних джерел		
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи		
5	Виконання теоретико-методологічного розділу роботи		
6	Виконання дослідницько-аналітичного розділу роботи		
7	Виконання проєктно-рекомендаційного розділу роботи		
8	Застосування прикладних комп'ютерних програм		
9	Оформлення тексту роботи		
10	Попередній захист роботи на кафедрі		
11	Нормо-контроль		
12	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій		
13	Захист кваліфікаційної роботи		

Здобувач вищої освіти _____ Олександр ТКАЧЕНКО
(підпис)

Керівник роботи _____ Вікторія МЕДВІДЬ
(підпис)

¹ відповідно до затверджених Наказів для здобувачів вищої освіти різних СВО і форм навчання

² відповідно до затверджених Графіків виконання кваліфікаційної роботи

³ зазначити період за який використовувалась звітність;

⁴ при наявності таких зазначити їх назву;

⁵ зазначити назви розділів кваліфікаційної роботи;

⁶ назви розділів наводяться у точній відповідності їх назвам у кваліфікаційній роботі;

⁷ згідно затвердженого навчального навантаження на відповідних кафедрах;

⁸ календарний план може бути редаговано за рішенням керівника при необхідності;

⁹ заповнюється керівником роботи.

Додаток В (за наявності)

Директору Навчально-наукового інституту економіки, управління, права та інформаційних технологій
Полтавського державного аграрного університету

ЗАМОВЛЕННЯ

Виконавчий комітет Щербанівської сільської ради Полтавського району просить закріпити за здобувачем вищої освіти денної форми навчання за освітньо-професійною програмою Економіка місцевого розвитку спеціальності 051 Економіка ступеня вищої освіти Магістр Ткаченком Олександром Миколайовичем наступну тему кваліфікаційної роботи: «Обґрунтування пріоритетних напрямів економічного розвитку території».

Виконавчий комітет Щербанівської сільської ради¹ забезпечить здобувача вищої освіти необхідною інформацією в межах теми дослідження.

Сільський Голова ² _____

Процик І.С.
(підпис)

М.П. « ____ » _____ 20__ року³.

¹зазначите те, що відповідає об'єкту дослідження;

²обов'язково зазначати посаду керівника підприємства (установи, організації);

³відповідно до затверджених Графіків виконання кваліфікаційної роботи.

Додаток Д (за наявності)

В І Д Г У К

підприємства (установи, організації)

на кваліфікаційну роботу здобувача вищої освіти за освітньо-професійною програмою Економіка місцевого розвитку спеціальності 051 Економіка ступеня вищої освіти Магістр

Навчально-наукового інституту економіки, управління, права та інформаційних технологій

Полтавського державного аграрного університету

Ткаченка Олександра Миколайовича

на тему: «Обґрунтування пріоритетних напрямів економічного розвитку території», керівник роботи д.е.н., професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Медвідь В.Ю.

Кваліфікаційна робота Ткаченка О. М. за своїм змістом та оформленням представляє собою закінчене дослідження на актуальну тему та містить достовірну інформацію. Використані в роботі дані взяті з дозволу організації, установи, підприємства.

Теоретико-методологічний розділ кваліфікаційної роботи розкриває теоретичні основи економічного розвитку території. Дослідницько-аналітичний розділ кваліфікаційної роботи містить аналіз економічного потенціалу території.

У проєктно-рекомендаційному розділі обґрунтовано пріоритетні напрями економічного розвитку території за рахунок стимулювання економічного зростання на місцевому рівні та підтримки малого підприємництва.

Позитивним надбанням кваліфікаційної роботи є дослідження автора, що сприяли розробці конкретних рекомендацій, втілення яких в практичну діяльність досліджуваного об'єкту сприятиме підвищенню економічного зростання на місцевому рівні.

Науковий підхід у кваліфікаційній роботі підтверджується наявністю схем, рисунків та використанням аналітичних і графічних методів дослідження.

В цілому, в розрізі розділів, означені завдання кваліфікаційної роботи виконано, поставлена мета досягнута. Кваліфікаційна робота відповідає освітньо-професійній програмі Економіка місцевого розвитку спеціальності 051 Економіка, має практичну спрямованість та рекомендується до захисту на засіданні Екзаменаційної комісії.

Сільський Голова ¹

Процик І.С..
(підпис)

М.П.

«__» _____ 20__ року².

¹ обов'язково зазначати посаду керівника підприємства (установи, організації);

² відповідно до затверджених Графіків виконання кваліфікаційної роботи.

Додаток Е

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу здобувача вищої освіти за освітньо-професійною програмою Економіка місцевого розвитку спеціальності 051 Економіка ступеня вищої освіти Магістр Навчально-наукового інституту економіки, управління, права та інформаційних технологій Полтавського державного аграрного університету

Ткаченка Олександра Миколайовича

на тему: «Обґрунтування пріоритетних напрямів економічного розвитку території», керівник роботи д.е.н., професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Медвідь В.Ю.

Кваліфікаційна робота за своєю структурою сприяє всебічному розкриттю обраної актуальної теми та виконанню одержаного завдання.

Для розкриття обраної теми автором опрацьовано значний обсяг наукових праць. Теоретико-методологічний розділ кваліфікаційної роботи включає критичну оцінку автора та узагальнення наукових підходів до формування та розвитку економічного потенціалу території, визначено чинники впливу на економічний потенціалу просторово-територіального утворення та досліджено методичні підходи до оцінки ефективності використання економічного потенціалу потенціалу.

Дослідницько-аналітичний розділ кваліфікаційної роботи направлений на дослідження природно-ресурсного потенціалу території, діагностику економічного потенціалу території, аналізу підприємницького клімату території.

В проектно-рекомендаційному розділі обґрунтовано обґрунтовано пріоритетні напрями економічного розвитку території за рахунок стимулювання економічного зростання на місцевому рівні та підтримки малого підприємництва.

Автором застосовано достатню кількість наукових методів досліджень.

Позитивним моментом проведеного автором у кваліфікаційній роботі дослідження є економічно обґрунтовані пропозиції, які сприятимуть підвищенню ефективності використання економічного потенціалу території.

Наукова цінність кваліфікаційної роботи полягає в продовженні автором досліджень сучасних особливостей управління економічним розвитком території.

Загалом кваліфікаційна робота Ткаченка О. М. за своїм змістовним наповненням, технічним оформленням і структурно-логічною побудовою відповідає існуючим вимогам та отриманому завданню. Автор опрацював як значний обсяг наукових праць, так і нормативну базу з обраної теми, показав вміння чітко, грамотно й аргументовано викладати матеріал, правильно оформлювати його.

Недоліком кваліфікаційної роботи можна вважати недостатнє вивчення питання особливостей управління економічним розвитком території в умовах воєнного стану.

Кваліфікаційна робота втілює спроби самостійних досліджень і рекомендується до захисту на засіданні Екзаменаційної комісії.

Рекомендована оцінка «відмінно»¹.

Рецензент: Коломієць Андрій Миколайович, староста Томашівського старостинського округу Коровинської сільської ради Сумської області

Освіта рецензента: Сумський національний аграрний університет, спеціальність «Регіональний менеджмент»

(підпис)

М.П.

«__» _____ 20__ року²

¹зміст рецензії має логічно поєднувати наступні обов'язкові елементи: новизна та актуальність теми, її відповідність профілю спеціальності, оцінка огляду літератури, характеристика використання методів дослідження, оцінка роботи у розрізі розділів, якість наочності та загального оформлення роботи, практична цінність висновків та пропозицій, наявність самостійних розробок, недоліки по змісту та оформленню роботи, рекомендація роботи до захисту в ЕК, рекомендація присвоєння відповідної кваліфікації «магістр з економіки» та зазначенням пропонованої рецензентом оцінки);

²відповідно до затверджених Графіків виконання кваліфікаційної роботи.

Додаток Ж

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ПОДАННЯ
ГОЛОВІ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

Направляється здобувач вищої освіти Ткаченко О. М. до захисту кваліфікаційної роботи за освітньо-професійною програмою Економіка місцевого розвитку спеціальності 051 Економіка на тему: «Обґрунтування пріоритетних напрямів економічного розвитку території»

Кваліфікаційна робота і рецензія додаються.

Директор ННІ ЕУПІТ _____ Алла СВІТЛИЧНА
(підпис)

Довідка про успішність

Ткаченко О. М. за період навчання в Навчально-науковому інституті економіки, управління, права та інформаційних технологій з 2022 року до 2023 року повністю виконав навчальний план за спеціальністю з таким розподілом оцінок за:

4-бальною шкалою: відмінно _____%, добре _____%, задовільно _____%;
шкалою ЄКТС: А _____%, В _____%, С _____%, D _____%, E _____%.

Методист ННІ ЕУПІТ _____ Наталія САЗОНОВА
(підпис)

Висновок керівника кваліфікаційної роботи²

Здобувач вищої освіти Ткаченко О. М. виконав кваліфікаційну роботу у відповідності до одержаного завдання та існуючих вимог.

Актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи обумовлюється тим, що економічний розвиток території є одним з важливих елементів забезпечення місцевого економічного розвитку.

За своїм змістом та оформленням кваліфікаційна робота являє собою закінчене дослідження, що переконливо свідчить про високий рівень застосування здобутих у процесі навчання теоретичних знань та підготовки до виконання наукових досліджень. Теоретико-методологічна частина кваліфікаційної роботи являє собою критичне узагальнення теоретичних основ економічного розвитку території.

Дослідницько-аналітичний розділ кваліфікаційної роботи направлений на дослідження природно-ресурсного потенціалу території, діагностику економічного потенціалу території, аналізу підприємницького клімату території.

У проектно-рекомендаційній частині обґрунтовано пропозиції, що передбачають використання стимуляційних чинників з метою забезпечення економічного розвитку території.

Науковий підхід у кваліфікаційній роботі підтверджується наявністю схем, рисунків, графіків та використанням аналітичних і графічних методів дослідження.

Автор ефективно використав методики дослідження, що дозволило зробити обґрунтовані висновки.

Обґрунтовані автором пріоритетні напрями економічного розвитку території за рахунок стимулювання економічного зростання на місцевому рівні та підтримки малого підприємництва є перспективними та практично значимими.

Таким чином, автор показав вміння самостійно вирішувати наукові та практичні задачі; вміння логічно, послідовно, аргументовано викладати матеріал і робити висновки.

В цілому означені завдання кваліфікаційної роботи в розрізі її розділів виконані, мета роботи досягнута. Кваліфікаційна робота за своїм змістом та оформленням відповідає освітньо-професійній програмі Економіка місцевого розвитку спеціальності 051 Економіка і рекомендується до захисту на засіданні Екзаменаційної комісії.²

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Вікторія МЕДВІДЬ
(підпис)
« ___ » _____ 20__ року³

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота розглянута. Здобувач вищої освіти Ткаченко О. М. допускається до захисту даної роботи на засіданні Екзаменаційної комісії.

Відповідальний за нормоконтроль
_____ Ірина ЗАГРЕБЕЛЬНА

(підпис)
« ___ » _____ 20__ року⁴

Завідувач кафедри економіки та міжнародних економічних відносин
_____ Петро МАКАРЕНКО

(підпис)
« ___ » _____ 20__ року³

¹ методист деканату контролює правильність заповнення здобувачем вищої освіти довідки про успішність;

² зміст відгуку керівника має логічно поєднувати наступні обов'язкові елементи: актуальність дослідження; коротку характеристику змісту роботи; практичне значення досліджень; науковий підхід автора; відповідність роботи профілю спеціальності; рекомендацію роботи до захисту на засіданні Екзаменаційної комісії.

³ відповідно до затверджених Графіків виконання кваліфікаційної роботи.

⁴ згідно затвердженого навчального навантаження на відповідних кафедрах.

Подання голові ЕК щодо захисту кваліфікаційної роботи оформляється на листах формату А5 (148×210 мм) до 2 сторінок

Додаток З

До наказу

Ректору Полтавського державного аграрного університету
професору Аранчій В. І.
здобувача вищої освіти _____
форми навчання за освітньо-професійною програмою Економіка місцевого розвитку спеціальності 051 Економіка ступеня вищої освіти Магістр

(прізвище, ім'я та по-батькові)

З А Я В А

Прошу Вас включити в проєкт наказу по Університеті про затвердження тем кваліфікаційної роботи, тему моєї кваліфікаційної роботи в такій редакції

База дослідження: _____

(дата)

(підпис здобувача вищої освіти)

Погоджено: науковий керівник _____ (_____)
(підпис, ініціали, прізвище)

Тема кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти _____

затверджена на засіданні кафедри економіки та міжнародних економічних відносин

«__» _____ 201__ року (протокол №__)

Завідувач кафедри _____ Петро МАКАРЕНКО
(підпис)

Додаток К

ХАРАКТЕРИСТИКА
Ткаченка Олександра Миколайовича

___ року народження, українця, здобувача вищої освіти за освітньо-професійною програмою Економіка місцевого розвитку спеціальності 051 Економіка ступеня вищої освіти Магістр Полтавського державного аграрного університету

Ткаченко Олександр Миколайович здобуває ступінь вищої освіти Магістр за освітньо-професійною програмою Економіка місцевого розвитку спеціальності 051 Економіка Навчально-науковому інституті економіки, управління, права та інформаційних технологій ПДАУ з 2022 року й дотепер. Зарекомендував себе як старанний / недостатньо наполегливий, дисциплінований / недостатньо дисциплінований, відповідальний / безвідповідальний здобувач вищої освіти. Має навчальні досягнення високого / достатнього / низького рівня. Протягом навчання здобув достатні знання з професійних дисциплін, систематично підвищував професійний рівень, зокрема шляхом самоосвіти, брав участь у студентських наукових конференціях та круглих столах / приділяв недостатню увагу вивченню фахових дисциплін.

За період навчання здобувач мав повагу серед студентів та викладачів Навчально-наукового інституту економіки, управління, права та інформаційних технологій. До виконання громадських доручень ставився сумлінно / відповідально, брав активну участь у студентському самоврядуванні, спортивному, культурно-просвітницькому, громадському житті інституту та Університеті / недбало. Навчальні заняття без поважних причин не пропускав, порушень дисциплін не має / систематично пропускав навчальні заняття без поважних причин, порушував дисципліну.

Цілеспрямований, спокійний, урівноважений, ввічливий, відповідальний, вимогливий до себе / неврівноважений, порушує загальноприйняті норми поведінки, байдужий до виконання покладених на нього обов'язків, недобррозичливий у спілкуванні, конфліктний.

Характеристика видана для подання Екзаменаційній комісії.

Директор ННІ ЕУПІТ

Алла СВІТЛИЧНА

Куратор групи

Ірина ЗАГРЕБЕЛЬНА

Староста групи

Денис КОВАЛЬ

«___» _____ 2023 року

Додаток Л

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ
ВІДНОСИН**

(прізвище, ім'я та по батькові)

(тема кваліфікаційної роботи)

Освітньо-професійна програма Економіка місцевого розвитку
Спеціальність 051 Економіка
Ступінь вищої освіти Магістр

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи на здобуття
кваліфікації – магістр з економіки

Полтава – 20__ року

Додаток М

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ
ВІДНОСИН**

Освітньо-професійна програма Економіка місцевого розвитку
Спеціальність 051 Економіка
Ступінь вищої освіти Магістр

**НАОЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ
РОБОТИ**

Ткаченка Олександра Миколайовича

на тему: «Обґрунтування пріоритетних напрямів економічного розвитку
території»

Науковий керівний, д.е.н., професор

Вікторія МЕДВІДЬ

Полтава – 2023 року

Додаток Н

Зразок реферату кваліфікаційної роботи

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ
ВІДНОСИН**

Ткаченко Олександр Миколайович

**ОБҐРУНТУВАННЯ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ**

Освітньо-професійна програма Економіка місцевого розвитку
Спеціальність 051 Економіка
Ступінь вищої освіти Магістр

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи на
здобуття кваліфікації – магістр з економіки місцевого розвитку

Полтава – 2023 року

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел (80 найменувань), 7 додатків. Кваліфікаційна робота містить 40 таблиць, 10 рисунків, викладена на 65 сторінках.

Основний зміст роботи

У першому розділі «Теоретичні основи економічного розвитку» визначено сутність економічного розвитку території та обґрунтовано методичні підходи до оцінки економічного розвитку території.

У другому розділі «Аналітичне дослідження економічного розвитку» проведено аналіз природно-ресурсного потенціалу території, діагностику економічного потенціалу території, підприємницького клімату території.

У третьому розділі «Обґрунтування пріоритетних напрямів економічного розвитку» запропоновано науково-практичні рекомендації, що передбачають використання стимуляційних чинників організації діяльності місцевого підприємництва з метою забезпечення економічного розвитку території.

Висновки

Економічний розвиток територій створює базу і є важливим джерелом підвищення якості життя населення, оскільки в ході взаємозалежних процесів економічного розвитку створюються передумови для підвищення доходів громадян, споживання, рівня освіти і медичного обслуговування. А також створюються умови, які сприяють зростанню самоповаги людей в результаті формування соціальної, політичної, економічної та інституційної систем, орієнтованих на підвищення престижності особистості в суспільстві

Проаналізувавши формування та використання економічних результатів діяльності території з теоретичної та практичної точки зору можна зробити наступні висновки:

Щербанівська об'єднана територіальна громада розташована на південь від м.Полтава. Центр громади – село Щербані. Найбільшою перевагою громади є наближення до адміністративного центру Полтавщини: від Щербанівської сільської ради до центру м. Полтава – 4,9 км. До складу громади входять 15 населених пунктів: села Щербані, Розсопенці, Горбанівка, Гора, Нижні Млини, Шмиглі, Тютюнники, Великий Тростянець, Малий Тростянець, Буланове, Квіткове, Сапожине, Вищі Вільшани, Нижні Вільшани, Пожарна Балка. Загальна чисельність населення 14 379 осіб. Територія Щербанівської громади складає 98,7 кв. км (або 9870 га).

Загальна площа громади – 9 876,2912 га з них: землі сільськогосподарського призначення – 5 513, 6018 га; землі житлової і громадської забудови – 678,1581 га; землі лісгосподарського призначення – 3 252,5378 га; землі промисловості, транспорту і зв'язку – 75,973 га; землі водного фонду – 157,2567 га; землі рекреаційного призначення 26,8038 га; інші землі 172,96 га.

Найбільшим користувачем земельних угідь є ДП «Полтавське лісове господарство». В структурі земель переважають землі сільськогосподарського (56%) та лісгосподарського призначення (33%), що створює сприятливі умови для розширення виробництв сільськогосподарської продукції, здійснення

сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури, у тому числі інфраструктури оптових ринків сільськогосподарської продукції.

На основі здійснених досліджень пропонується ряд заходів, спрямованих на економічний розвиток території:

1. Утворення інформаційного пункту підтримки підприємця є одним з інструментів для громади в реалізації стратегії розвитку підприємництва на основі економічного аналізу громади. Для розвитку підприємництва в Щербанівській громаді необхідно: підвищити обізнаність підприємців про вимоги та порядок реєстрації і ведення бізнесу; залучити кошти на розвиток навичок у межах програми підтримки малого та середнього підприємництва (МСП); розширити ринки збуту виробленої продукції через участь у публічних закупівлях чи вихід на експорт; забезпечити доступ до інших установ та організацій розвитку підприємництва, в якому можна отримати фахові консультації з питань, які цікавлять підприємця.

2. Після проведеного дослідження необхідних передумов для розвитку молодіжних ініціатив на місцевому рівні нами пропонується до розгляду дорожня карта організації молодіжної роботи в громаді. Серед основних етапів впровадження дорожньої карти було визначено: інтегрування стратегічного бачення розвитку молодіжних ініціатив в загальну Стратегію соціально-економічного розвитку громади; призначення відповідальної особи за молодіжну роботу в громаді; створення дієвого молодіжного консультативно-дорадчого органу (молодіжної ради) як механізму комунікації з молоддю; організація надання послуг і заходів для молоді, включно зі створенням необхідної інфраструктури; впровадження молодіжної кадрової політики; запровадження фінансових стимулів для молоді; запровадження процедур щорічного звітування за результатами молодіжної роботи в громаді.

Список публікацій здобувача

1. Ткаченко О.М. Практичні підходи до розробки Стратегії економічного розвитку територіальної громади. Матеріали наук.-практ. конф. Суми: СНАУ, 2023. С. 246-247.

2. Ткаченко О.М.. Визначення напрямів економічного розвитку території. Технології XXI сторіччя: Збірник тез за матеріалами 27-ої міжнародної науково-практичної конференції (24-26 листопада 2023 р.). Ч.2. Суми: СНАУ, 2023. С. 106.

АНОТАЦІЯ

Ткаченко О. М. Обґрунтування пріоритетних напрямів економічного розвитку території. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти магістр за освітньо-професійною програмою Економіка місцевого розвитку спеціальності 051 Економіка. – Полтавський державний аграрний університет, Полтава, 2023.

Досліджено теоретичні, методологічні та прикладні питання формування

та використання економічного потенціалу території, проведено аналітичне дослідження економічного розвитку території.

Обґрунтовано напрями економічного розвитку території за рахунок стимулювання підприємницької активності.

Ключові слова: економічний розвиток, громада, підприємництво.

ANNOTATION

Tkachenko O. Justification of priority areas of economic development of the territory. – Qualification work on the rights of the manuscript.

Master's degree work for higher education master's degree in Educational-professional program Economics of local development Specialty 051 Economics. – Poltava State Agrarian University, Poltava, 2023.

The theoretical, methodological and applied questions of the formation and use of the economic potential of the territory were studied, and an analytical study of the economic development of the territory was conducted.

The directions of the economic development of the territory due to the stimulation of entrepreneurial activity are substantiated.

Keywords: economic development, community, entrepreneurship.

Додаток П

Декану/директор _____
назва факультету/інституту
_____ власне ім'я, прізвище

здобувача вищої освіти _____
_____ власне ім'я, прізвище

форма здобуття освіти _____
денна, заочна

ступінь вищої освіти _____
бакалавр, магістр

спеціальність _____
_____ код та найменування спеціальності; спеціалізації

З А Я В А

Підтверджую, що текст кваліфікаційної роботи: _____

назва роботи

написаний мною особисто, не містить запозичень із чужих опублікованих результатів (текстів) без належного посилання на авторів та першоджерела, а також не містить свідомої фальсифікації результатів.

Електронна версія роботи, представлена для перевірки на наявність запозичень з інших документів, повністю збігається з друкованою.

Ознайомлений з Порядком про перевірку текстових документів (наукових, навчально-методичних, дисертаційних, магістерських, бакалаврських та інших робі) на наявність запозичень з інших документів.

_____ Дата

_____ Підпис

Додаток Р

Протокол контролю оригінальності кваліфікаційної роботи _____

назва роботи

здобувай вищої освіти _____

прізвище, ім'я та по батькові

науковий керівник _____

прізвище, ім'я та по батькові

В результаті перевірки роботи в антиплагіатній інтернет-системі Strikeplagiarism.com встановлено наступні значення Коефіцієнтів Подібності

Коефіцієнт Подібності 1: _____ ,

Коефіцієнт Подібності 2: _____ ,

Сигнал «Тривога!»: -є, _____ -немає.

Відповідно до цього, робота може бути класифікована як:

- оригінальна,
- достатньо оригінальна
- задовільно оригінальна,
- низько оригінальна.

Висновок:

- робота може бути допущена до захисту,
- необхідно провести розгляд із залученням фахівців із тематики кваліфікаційної роботи,
- робота не може бути допущена до захисту.

підпис

ПІБ завідуючого випускової кафедри

підпис

ПІБ кафедри за якою закріплений ЗВО

підпис

ПІБ керівника роботи

Дата

Затверджено до друку науково-методичною радою, протокол № 3 від 04.09.2023 р.

Формат 60x90 ¹/₁₆. Папір офсетний (білий 70-80 г/м²).

Ум. друк. арк. 3,45.

Тираж 25 пр. Гарнітура Times New Roman Сут.

Друк: ПДАУ